

Мектептегі мерекелер:

тәрбие жұмыстарының сценарийлері

15 мамыр
халықаралық отбасы күні

ОТБАСЫҢ ОЛ — БАҚЫТЫҢ БАҒА ЖЕТПЕС

*Отбасың ол — бақытың баға жетпес,
Табылатын қасыңнан әрқашанда.
Тастап сені кетпейтін жанашырың,
Күн туса да басыңа, шаршасаң да.
Отбасың ол — бақытың баға жетпес,
Төгер саған жылуын күндей болып.
Тілекшің боп жүретін жақындарың,
Жұдырықтай жұмылып, бірдей болып.
Отбасың ол — бақытың баға жетпес,
Сый боп саған берілген бір Алладан.
Бар жақсыны тілейтін жанұяң ол,
Алаң болмай сен үшін тұра алмаған.
Отбасың ол — бақытың баға жетпес,
Қыста жылу беретін, тоңдырмайтын.
Бұлт үйрілсе басыңа, бұл тағдырдың,
Тәлкек етіп, сынына қалдырмайтын.
Отбасың ол — бақытың баға жетпес,
Қиналғанда демейтін қуат беріп.
Шаттығыңды асырар отбасың ол,
Нұрын шашар күндей боп, шуақ беріп.
Отбасың ол — бақытың баға жетпес,
Ыстық ұяң тербейтін махаббатпен.
Бақыттымыз, бақытты қадірлейік,
Кірлетпей еш біз оны жаман атпен!*

Жібек Ысқақова

Мектептегі мерекелер

тәрбие жұмыстарының сценарийлері

Журнал 2006 жылдың қаңтар айынан бастап екі айда бір рет қазақ тілінде шыға бастады.
2011 жылдан бастап ай сайын шығады

Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал)

МАЗМҰНЫ

С. Кенжебекова. Мәңгі тірі Бауыржан Момышұлы ...	3
М. Нығметова. Мәліктің майданнан келген хаттары..	8
Ж. Мукашева. Күмбірлесін қазақтың домбырасы.....	10
А. Түгелтаев. Қонақжай халық ұрпағымыз	14
Р. Макиева. Кітап – ақылшың, серігің	17
М. Нұрғалиева. Мен оқығанды ұнатамын!.....	21
Ә. Қаунбекова. Қазақстанның болашағы – білімді ұрпағы.....	24
М. Нақыпова. «Тапқыр достар» танымдық ойыны.	26
Ә. Батирова. Жаным толған жақсылық.....	28
Ж. Нурымгереева. Жырлаймыз Ұлы Жеңісті	30
Р. Жумагулова. Әлия – ғасыр аруы.....	32
А. Байқазақ. Әлия – жыр, Әлия – бейне.....	33
Б. Кенетаева, А. Жаугаштықызы. 23 сәуір – ұлттық кітап күні «Кітап әлемі» шарасы...	35
А. Кеншинбаева. Кітаптан асқан дана жоқ	37
А. Біршілік. Сәулең болса кеудеңде	39

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Бас редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат РАЙМҚҰЛОВА

«Мектептегі мерекелер:
тәрбие жұмыстарының
сценарийлері» журналы

20.05.2010 ж. ҚР Байланыс
және ақпарат министрлігінде
қайта тіркеліп, №10966-Ж
куәлігі берілді.

Басылым индексі: 75489

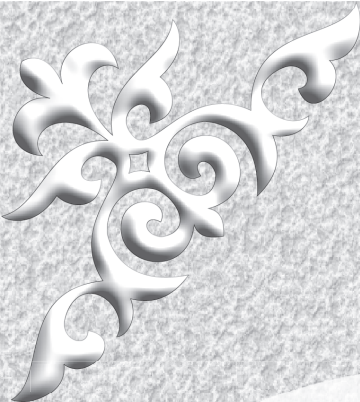
Басуға қол қойылды
22.05. 2025 ж.
Офсеттік басылым.

Тапсырысы: 326.

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел.: 8 777 303 37 67.

Эл.пошта: pedagog-ltd@mail.ru
Сайт: www.pedagog-ltd

Журнал <<Print House GERONA>>
баспаханасында басылды.
Алматы қаласы, Сәтбаев көшесі
30А/3, 124-кеңсе.
Тел.: (727) 250 47 40.

АҚЫЛДАСТАР АЛҚАСЫ:

Кіршібаева Райхан –
әл-Фараби атындағы
№145 мектеп-гимназия
директорының тәрбие
жұмысы жөніндегі
орынбасары.
Алматы қаласы.

**Қоңырбаева Сараш
Сахиқызы** – әл-Фараби
атындағы Қазақ Ұлттық
университетінің
қауымдастырылған
профессоры, педагогика
ғылымдарының кандидаты.
Алматы қаласы.

**Атабекова Бақытгүл
Ботабекқызы** – PhD,
Абай атындағы Қазақ
Ұлттық педагогикалық
университетінің аға
оқытушысы. Алматы қаласы.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word файлы ретінде CD дискіге жазып жіберіңіз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Факс арқылы, бағалы хат арқылы да редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Мәңгі тірі Бауыржан Момышұлы

Сабақтың мақсаты:

Қазақ халқының өр тұлғаларының жалғасы болған, Отан қорғаған қаһарман ұлдарының бірі, Кеңес Одағының батыры, Қазақстанның халық қаһарманы — Бауыржан атамыздың өмір жолдары, ерлік күресі, халқына сіңірген еңбегі жайлы таныстыра отырып, келешек ұрпақты өз Отанын сүюге, оның намысы мен абыройын қорғауға даяр болуға, елінің болашағы үшін тер төккен тұлғаларды ұмытпауға тәрбиелеу.

Көрнекілігі: суреттер, нақыл сөздер, слайд.

Жоспар:

1. Бауыржанның өмірбаяны, балалық шағы;
2. Бауыржан соғыс жылдары;
3. Бауыржанның 27 тактикасы;
4. Бауыржанның шығармалары, атындағы нысандар;
5. Бауыржанның қанатты сөздері, наградалары;
6. Бауыржан Момышұлының суреттері;
7. Қорытынды.

Мұғалім сөзі:

Құрметті оқушылар! Ұлы Отан соғысының жеңіспен аяқталғанына биылғы жылы 80 жыл толмақшы. 9 мамыр — сол кездегі кеңес халқының ержүректілігі мен төзімділіктерін паш ететін, тарихта мәңгілік қалатын күн. Бұл күнді соғыстың алғы шептерінде қайсарлықпен шайқас жүргізіп, ерліктің сан үлгісін көрсеткен ардагерлер тойлайды. Бұл мейрамды өздерінің

тылдағы қажырлы еңбегімен жеңісті шыңдаған, станоктың қасынан, егін даласында, күні-түні мал бағып, тынымсыз жұмыс істеген жұмысшылар, ауыл адамдары тойлайды. Бұл мейрамды біздің аяулы да даңқты әйелдеріміз — өздерінің әкелерін, ерлерін, ұлдарын және сүйіктілерін көзінен жасы сорғалай жүріп төзімділікпен күткен, олардың орнын жоқтатпаған аналар мен жұбайлар, қалыңдықтар мен қыздар тойлайды. Бұл мейрамды өздерінің әкелері мен ағалары қанын төгіп, жанын қиып бақытты өмірін қамтамасыз еткен Ұлы жеңістің құрдастары тойлайды. Ұлы Жеңіс күні елі мен жері үшін жанын пида еткен, туған-туысқандарына, жақын-жарандарына, туған жеріне, ауылына оралмай қалған қаһарман ерлерді бүкіл елі болып еске түсіреді. (1 минут үнсіздік)

Мұғалім: Бүгінгі сабағымыздың тақырыбы аты аңызға айналған халық қаһарманы Бауыржан Момышұлы.

Кешіп өтіп кешегі от-жалыннан,
Дүниеге ерлігімен танылған,
Кең жауырынды, Талғардай тік
иықты.

Бөрі кеуде, бүркіт қабақ Бауыржан.
Қалтыраған атынан жау ордасы,
Панфиловтың жорықтағы жолдасы,
Даңқ туын майдандағы көтерген
Гвардия бөлімінің қолбасы.

Назерке:

1. Бауыржанның өмірбаяны, балалық шағы, отбасы.

Бауыржан Момышұлы 1910 жылы Жамбыл облысы Жуалы ауданында

қарапайым отбасында дүниеге келген. Әкесі — Момыш, шешесі — Рәзия. Әкесі жаны жомарт, көзі ашық көкірегі ояу кісі. Отбасыларында 4 қыздан кейін әкесі Момыш елуді еңсерген шағында Бауыржан дүниеге келіпті. Тәуіржан деген інісі бір жасында қайтыс болған. Әкесінен аздап хат таныған Бауыржан көрші Евгенийевка аулындағы орыс мектебінде 1 жыл оқып, келесі жылы Жамбыл қаласына келіп, бастауыш мектепті бітіреді.

1921 жылы Шымкенттегі жеті жылдық мектепке түсті, 1928 жылы бітіреді. Жиырма жастан сәл асқан кезде ол міндетті әскери қызметке шақырылып, өзінің бүкіл болашағын Қызыл Армиямен мәңгілікке байланыстырады.

Отбасы

Бибіжамал Мұқанқызы Момышкеліні — Бауыржаннан екі жас кіші, ақсары, сұлу кісі. Бибіжамал Мұқанқызынан тұңғыш баласы — Бақытжан Момышұлы дүниеге келді.

Строева Вера Павловна — өнер саласына еңбек сіңірген кісі. Ерінің әдебиетке келуіне себепші болды.

Коркина Клавдия Григорьевна — опера театрының әртісі, сыған қызы. Бұл кісіден Елена Бауыржанқызы дүниеге келді (16.09.1947 жылғы)

Бахытжамал Калибековна — шет тілдер институтының аспиранты, 13 жыл бірге болды.

Бақытжан Момышұлы — Бауыржан Момышұлының ұлы.

Зейнеп Ахметова Бауыржанкеліні — келіні, Бақытжан Момышұлының жұбайы, жазушы, қазақы дәстүрлерді насихаттаушы. Қайынатасы туралы ме-

муар кітаптар мен мақалалар жазады.

Бауыржан Момышұлы — Екінші дүние жүзілік соғыстың даңқты жауынгері, халық қаһарманы, қазақтың көрнекті жазушысы.

Бауыржан 7 жылдық мектепті бітіргеннен кейін біраз уақыт мұғалім болған. Сонда жүргенде кезекті әскери міндетін өтеуге шақырылып, онда бір жарым жыл жүріп, запастағы командир атағын алады.

Туған ауылына оралған соң, ол біраз жыл қаржы мекемесінде қызмет істейді. Содан қайтадан Қызыл Армия қатарына шақырылып, түрлі әскери бөлімдерде взвод, рота командирі болады. 1941 жылы II дүниежүзілік соғыс басталысымен Бауыржан даңқты генерал-майор И.В. Панфиловтың басшылығымен Алматы маңында жаңадан жасақталған 316 атқыштар дивизиясының құрамында майданға аттанды, батальон, полк командирі қызметтерін атқарды. Соғыстың соңғы жылдарында гвардиялық дивизияны басқарады. Соғыс кезіндегі жеке басының қаһармандық ерлігімен ерекше көзге түседі. Бауыржанның осындай ерлігі жөнінде белгілі орыс жазушысы А. Бек «Волокаламское шоссе» повесін жазды.

2. Бауыржан соғыс жылдары

Соғыстан кейінгі жылдары

1946-1948 жылдары Ворошилов атындағы әскери академияның тыңдаушысы болады.

1948-1950 жылдары 49-атқыштар бригадасы командирінің орынбасары қызметін атқарады.

1952 жылы Кеңес Армиясы Бас Штабының жанындағы Жоғары әске-

ри академияны тәмамдайды.

1953 жылы академик Ван-Чон-Худың басқаруымен келген Қытай делегациясымен кездеседі.

Соғыстан кейін 1950-1955 жылдары Совет Армиясы әскери академиясында сабақ береді. 1956 жылы полковник атағымен отставкаға шыққан соң, елге оралады. Елде біраз уақыт жұмыс табылмайды. Өмірбек Жолдасбеков Қазақ Ұлттық университетінің әскери кафедрасына жұмысқа алмақ болады. Алайда, оған да қарсылық болған көрінеді. Батыр енді толықтай шығармашылықпен айналысады. Ол қазақ және орыс тілдерінде бірдей жазып, өз өміріндегі көрген-білгендерін шығармаларына арқау етеді. Оның қаламынан туған, өмір шындығының негізіндегі тамаша романы мен әңгіме, повестері қалың оқушының іздеп оқитын шығармаларына айналады. Олар бірнеше қайтара басылып шығарылды.

Бауыржан соғыс уақытында «Серігім», «Жазушыға», «Қалыбек аға», «Біреулерге», «Омарбекке», «Жардың мұңы», «Ғ-ға», «Ана тілін ардақта», «Досыма», «Толғау» атты өлеңдер жазған.

1952-1956 жылы «Офицердің күнделігі», «Бір түннің тарихы», «Біздің семья» деген алғашқы кітаптары жарық көрді.

3. Бауыржанның 27 тактикасы

Бауыржаның соғыс тарихында болмаған 27 тактикалық жаңалығы

Жас сардар Бауыржан Момышұлы Мәскеу түбінің қалың қарына малтыға жүріп, бес рет қоршауды бұзып, жалпы саны 207 рет қол бастап, ұрыс-

қа кіріп, 27 рет әскери ғалымдардың айтуынша, соғыс тарихында болмаған тактикалық жаңалық жасады. Командир Момышұлы жетік стратег, асқан тактик болумен қоса, сұңғыла психолог та еді. Момышұлы өмірбаянының осы ең жауапты кезеңінде Мәскеу түбіндегі шайқас ерекше орын алады. 1941 жылы қазанның он бесі күні таң атар-атпастан панфиловшылардың И.В. Капров басқарған 1073-полктің қорғаныс шебіне фашистер шабуылын тынымсыз қайталай берді. Алған жолынан, айтқан сөзінен қайтпайтын қайсар командир Бауыржан роталардың соғыс қимылын жаңа тактикаға жанастыра отырып, операцияны орынды басқара білді. Осы күндердегі арпалыс кезеңдерінде жауға қайсарлықпен қарсы тұрып, майдан даласында ерлік көрсеткендердің ішінде Қ. Шәріпов, Р. Жанғозин, Б. Жетпісбаев, М. Әлімжанов, Д. Снегин, Е. Таймасов, Т. Ахтановтардың ерлігі бір төбе. Алайда, аласапыран қысылшан жағдайға ұшыраған кейбір полктердің батальон, роталарымен байланысы үзіліп, жауынгерлердің қай жерде, қандай халде екенін білу қиынға соқты.

4. Бауыржанның шығармалары, атындағы нысандар

Шығармашылығы

Бауыржан Момышұлы — көрнекті жазушы, шығармаларын қазақ және орыс тілінде жазған. Алғашқы кітабы «Офицер күнделігі» деген атпен жарық көрді. Одан кейін «Бір түннің тарихы», «Біздің семья», «Москва түбіндегі шайқас», «Майдан», «Генерал Панфилов», «Куба әскерлері», «Адам

қайраты» тағы басқа да әңгімелері мен повестер жинақтары шықты. Бауыржан әңгіме, повестермен қатар өлең толғаулар да жазған. Бауыржанның бойындағы ақындық қуаттық бүршігі ерте белгі бергендігін мектептегі ұстазы Тәңірберген Отарбаев байқаған. Шәкірттеріне шығарма жаздырып қабілеттерін байқау үстінде бала Бауыржанға «сенен ақындықтың иісі шығарды» деп айтқан екені аяулы ұстазы.

Астана қаласында Бауыржан Момышұлы даңғылы бар.

Алматы қаласында Бауыржан Момышұлы атындағы көше бар.

Тараз қаласында Жамбыл облысының бұрынғы Бурное ауданы қазір Бауыржан Момышұлы ауданы болып өзгертілген.

Жамбыл облысында Бауыржан Момышұлы ауылы және ауылдық округі бар.

№45 қазақ классикалық гимназиясына Бауыржан Момышұлының есімі берілген және мектептің алдында Бауыржан Момышұлының бюсті орналастырылған.

Таразқаласында Бауыржан Момышұлы атындағы Жеңіс саябағы. Шымкент қаласында Бауыржан Момышұлы даңғылы бар.

Алматы (№131), Шымкент (№42) және Алматы қаласындағы әскери мектеп-интернаттары да батырдың есімімен аталады.

Шымкент қаласындағы ҚР Ішкі істер министрлігі ғимараты мен Астана қаласында Бауыржан Момышұлының ескерткіші орнатылған.

5. Бауыржанның қанатты сөздері:

1. Опасызда Отан жоқ,
Отанда опасызға орын жоқ.
2. Тәртіпке бас иген құл болмайды.
3. Ептілік пен ерлік,
Ерге тән қасиет.
4. Тәрбиелі – тәртіптің құлы,
Тәртіпті – елдің құлы.

Наградалары:

Соғыс кезінде

1942 жылы 6 маусымда «Қызыл ту» орденімен;

1944 жылы 6 маусымда «Москваны қорғағаны үшін» медалімен;

1945 жылы шілдеде 1-дәрежелі «Отан соғысы», «Құрмет белгісі» ордендерімен, «Қызыл жұлдыз» орденімен 2 рет марапатталды.

Соғыстан кейін

1970 жылы «Еңбек Қызыл ту» орденімен, «Құрмет белгісі» орденімен КСРО

Президентінің 1990 ж. 11 желтоқсандағы жарлығымен Б. Момышұлына 1941-1945 жылдары соғыста неміс-фашист басқыншыларына қарсы кү-

ресте асқан ерлігі мен қаһармандығы үшін «Кеңес Одағының Батыр атағы» берілді (медаль №11637).

2000 жылы «Ғасыр адамы» деп танылды.

6. Бауыржан Момышұлының суреттері

Қорытынды:

1947 жылы Бауыржан Момышұлы Красноярскіде әскери қызметте жүргенде былай деп жазған екен:

Қадірін білмеппіз ғой тірі кезде,
Деп жылар қайран қазақ мен өлгенде.

Ұрпақ атар сексен мен жүздігімді,
Тарихтың түкпірінен сөз келгенде.

Мұғалім: Бауыржан атамыз сияқты өмірі өнегелі істерге толы қасиетті

тұлғаны жете біліп, оларды мәңгі есте сақтау — біздің қасиетті борышымыз. Осыны ұмытпайық, жас ұрпақ!

Самал Тишбекқызы КЕНЖЕБЕКОВА,
«Абай негізгі орта мектеп»
КММ-нің биология пәні мұғалімі.
Абай ауылы,
Ақтоғай ауданы,
Қарағанды облысы.

Мәліктің майданнан келген хаттары

Майра Айтмұханбетқызы НЫҒМЕТОВА,
Мәлік Ғабдуллин атындағы №3 көптілде оқытатын мектеп-
гимназиясының қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі.
Көкшетау қаласы,
Ақмола облысы.

1-жүргізуші: Ардақты ағайын, қадір-менді, ұстаздар, қонақтар!

2-жүргізуші: Құрметті Мәліктанушы достар, Мәлік атаның ізбасарлары! Баһадүр Мәлік бабамызға арналған «Мәліктің майданнан келген хаттары» атты ашық сағатымызды бастаймыз.

1-жүргізуші: Мәлік Ғабдуллин — ба-тыр, ғалым, жазушы. 1915 жылы 15 қарашада дүниеге келген. Туған жері: Қойсалған ауылы, Зеренді ауданы, бұ-рынғы Көкшетау облысы. Әкесі: Ғаб-долла Елемесұлы. Анасы: Әлия.

2-жүргізуші: Ол 1924 жылы №13 ауыл мектебінде білім алды. Алғашқы ұстазы — Рамазан Нұғыманов. 1925-1929 жылдары Көкшетау қаласындағы №3 қазақ жастары мектебінде білім алды. Ұстазы — Нұрмұхамед Көшімов. Ол: «Сен мұғалім дайындайтын оқу орнына түс» деуші еді. 1931 жылдан бастап жоғары білім алу үшін Алматы-ға аттанды.

1-жүргізуші: Алматыда Абай атын-дағы институтта білім алды. Сол жыл-дары «Пионер» газетінің жауапты ре-дакторы болды. 1936-1937 жылдары

әскери міндетін атқарды. Ферғана қа-ласында 82 кавалериялық полкында қызыл армия қатарында болды.

2-жүргізуші: Мәлік Ғабдуллин 1938-1939 жылдары қазақ ғылыми акаде-миясының әдебиет институтының меңгерушісі болып қызмет атқарады. 1938-1941 жылдары Абай атындағы қа-зақ педагогикалық институтының жа-нынан ашылған аспирантурада оқыды.

1-жүргізуші: Ол И.В. Панфилов бас-таған даңқты 8-гвардиялық дивизия құрамында болды. Ұлы Отан соғы-сында Мәскеу іргесіндегі қанды шай-қаста қаһармандықтың асқан үлгісін көрсетіп, 1943 жылы 2 қаңтарда Кеңес Одағының батыры атағын алды.

2-жүргізуші:

Батырымсың — сындырған жаудың белін,

Жауынгерсің — қайтарған халық ке-гін.

Есімін жас бөбектің Мәлік қойып,
Айтқызды әнге қосып туған елің, —
деп туған елі, өзінің асыл туған ұлы-ның 100 жылдық торқалы тойына қызу дайындалып жатыр.

1-жүргізуші:

Батырым — Мәлік беренім,
Жүйрігім озған өренім.
Халқы сүйген қалаулым,
Жырымды саған төгемін! — деп қарт
жырау Жамбыл ата жырлағандай, ер
Мәліктің ерлігін өлеңдермен ұлықта-
йық.

1-оқушы:

Айығар соғыс өрті, жылдар өтер,
Ер халық ер ұланын жырлап өтер.
Көп жыры, ұзақ жыры келер күннің
Өзіңе осы өлеңді байғазы етер.
Еліңе қауіп төніп тұрғанында,
Бас болып шықтың қазақ ұлдарына.
Халқыңның бақыты үшін қол бас-
тайтын,

Батыр боп, бәрекелді, туғаныңа!

2-оқушы:

Ел-жұртың артындағы туысқан дос,
Бәрінің ерлігіңе көңілі қош.
Кеше ақын, бүгін батыр, атаң қазақ:
«Нұр жауар талапты ерге» демепті-ау
бос!

3-оқушы:

Мадақтап ерлігіңді қуандық біз,
Достарың: орыс пенен қазақ, қыр-
ғыз.

Сәулеті ұлы жеңіс — үш орденің,
Үстінде жарқыраған «Алтын жұл-
дыз».

4-оқушы:

Ер Мәлік бес қаруын сайлап алды,
Жарқылдап жай оғындай от боп жан-
ды.

Ататпай қарыс қадам озбыр жауын,
Ерлігін бабалардың қайталады.

5-оқушы:

Ағасы Бауыржанның соңына еріп,
Ер Мәлік қайтты еліне жауды жеңіп.
Біртуар, кесек тұлға, ел ұланын,
Аймалап туған елі құшты сүйіп.

6-оқушы:

Жарқырап жұлдызының жанған оты,
Қалықтап аспанында атақ-даңқы.
Көкшенің биік ұшқан сұңқарының,
Аңыз боп ұрпағында қалды аты.

2-жүргізуші:

Тарт күйінді, домбыра,
Тау суындай сылдыра.
Тыңдамаған қалмасын,
Құлшына тарт, домбыра, - дей келе
кезекті күйге береміз.

«Қосалқа» күйі ойналады.

1-жүргізуші: Хат жаза білу де — бір
өнер десек, Мәлік атамыздың майдан-
нан келген хаттары да мазмұнды, мәнді
болған екен. Ендеше, кезекті Мәлік ба-
бамыздың хаттарына берейік.

7-оқушы: 09.02.1945 ж.

«Майданда болып, ондағы ерлік жа-
саған қазақ жігіттерінің батырлық іс-
терін жазу, көпке таныстыру, айту ке-
рек-ақ, осы істі қолға алып ем, онымды
кейбір адамдар жек көріп, маған «ұлт-
шыл» атағын тағатын көрінеді. Не десе
о десін, мен жазам, айтам, түбінде та-
рих өзі аршып алар».

8-оқушы: 25.02.1945 ж.

«Біздің кейбір тарихшылар «қазақ»
деген сөздің шығуы XIV-XV ғасыр ша-
масы дейді. Сонау Алтайдан Оралға де-
йін, Қызылжардан Сырдарияға дейінгі
жалпақ даланы жайлаған қазақ халқы
ерте заманда да болған. Рулардың салт,
әдет-ғұрпы, күн көрістері бір-біріне ұқ-
сап жатады. Осы жайды зерттеп жаза-
тын кім болар екен?»

9-оқушы: 16.01.1945 ж.

«Ысқақ Дүйсенбаевқа хат жазып, га-
зетінің кемшілігін айттым:

1. Қазақ тілін бұзып жүресіндер;
2. Қазақ жігіттерінің ерлігін көрсете алмай келесіндер;

3. Қазақтың батырлық салты. Қазақ бұрын шет елде болмады, біз жеңімпаз ретінде оған келдік, Берлинде де боламыз. Әлемге қазақты танытамыз дегенді жазу керек».

10-оқушы: 08.05.1945 ж.

«Адамның ойы да, ісі де, білімі мен ақылы да өз халқының мүддесін орындауға арналуы керек. Қара басының қамын ойлау, өз жөнімен халық ісін ұмыту — адамның тексіздігін көрсетеді».

11-оқушы: 25.01.1945 ж.

«Көп жасауды көздеме, көпшілік игілігіне сай көп істер істеймін дегенді ойла, соны істе. Сонда көп жасайсың».

12-оқушы: 14.11.1941 ж.

«Мен — қазақпын. Солай бола тұрып, кімде-кім соғыстың қиыншылықтарына шыдай алмай байбаламға салынса, қорқақтық қылса, осындай жаман мінезімен ұлтына, халық намысына, өзінің ар-ұятына, қоғамда алатын орнына, ата-бабасының аруағына тіл тигізсе, - ондай адамға рахымшы-

лық жасамаған болар едім. Етке біткен арам мерез деп кесіп тастар едім».

«Балауса» биі биленеді.

2-жүргізуші: Балалар, Мәлік бабамыздың бір хатында өзіне «ұлтшыл» деп айып таққанын айтады. Бірақ ол одан қысылмайды, қорықпайды. Керісінше, «айтса айта берсін» деп айбаттанады. Біз де батыр атамызға ұқсап еліміздің шын патриот ұланы болайық.

«Қоғалы-ай» әні орындалады.

1-жүргізуші:

Сегіз қырлы, бір сырлы еді сымбатың,

Зеректікпен өзінді елге тыңдаттың.

Қашандағы Жұмбақтастай биіксің.

Сондықтан да бізге аса қымбатсың.

2-жүргізуші:

Құтты болсын мерейтойы Мәліктің

Ардақтысы, сүйіктісі халықтың.

Отан-ана әрқашанда алға өрлеп

Қазақ үшін бола берсін жарық күн!

1-жүргізуші: Назар қойып тыңдағандарыңызға рахмет!

«Қазақ елі» әні орындалады.

Күмбірлесін қазақтың домбырасы

Мақсаты:

Оқушыларға қазақтың қасиетті үкілі кара домбырасын құрметтеуге баулу; домбыра арқылы халық шығармашылық өнерін, көркем өнер туындыларын санамызға сіңдіру; аспаптың құрылысының, шығу тарихы жайлы білімдерін дамыту; балаларды домбыра аспабы арқылы қазақтың ұлттық өнеріне деген ұлтжандылыққа тәрбиелеу.

Көрнекілігі: домбыра аспабы, қағаздан жасалған домбыраның құрылыстары, домбыра туралы нақыл сөздер.

«Көңіл толқыны» күйі ойналып тұрады.

1-жүргізуші:

Әуенімен аққу-қазды айдынына қондырған,

Салшы сұлу тоты әніне, аққу мойын домбырам.

2-жүргізуші:

Күй тыңдасаң жазылады маңдайда-
ғы әжімдер,

Жарастықпен жиылып қарттар
қартпен әзілдер.

1-жүргізуші:

Қос аққуды қондырасың айдын
көлге, жағаға,

Санамызға сыр құясың сөйле, жыр-
ла, домбыра!

*«Әуен» ансамблінің орындауында
Құрманғазының күйі «Балбырауын».*

2-жүргізуші: Домбыра — қазақ хал-
қының өте ерте және кең тараған на-
ғыз табиғи ұлттық музыкалық аспа-
бы. Домбыра — қазақ халқының әрбір
үйінде болуға міндетті және қажетті
аспабы.

1-жүргізуші: Ежелгі Хорезм қала-
сының қазбаларынан археологтар
домбыра аспабы бұдан екі мың жыл
бұрын пайда болғанын зерттеген. Ар-
хеология арқылы домбыраның ерте
кезде пайда болғандығы анықталды.

2-жүргізуші: Атадан балаға жеткен,
қадірлеп көзінің қарашығындай сақ-
талып, қымбат қазынаға айналды.
Қаймағы бұзылмай жеткен бұл өнер-
дің бір шыңы домбыра күйлері. Қа-
зақтың майталман күйші-компози-
торлары: Құрманғазы, Дәулеткерей,
Тәттімбет, Сейтек домбыра қасиетін
кейінгі ұрпаққа кең насихаттап кетті.

*«Әуен» ансамблінің орындауында
Құрманғазы Сағырбайұлының «Са-
рыарқа» күйін тыңдайық.*

1-жүргізуші:

Ойыншыққа бұрын мен қызыққан-
да шығармын,

Қазір міне өсіп едім, домбыраға құ-
марттым.

Дыбысы оның мың сырлы, бал-бұ-
лақтай күмбірлі,

Ынта қойсаң, рахат сыйлар аспап-
тың ол бір түрі.

2-жүргізуші:

Қолың жетпей мойынына қинал-
майсың, тентегім,

Алып жатып қойыныңа түсінде де
шертесің.

Үкі тағып басына күнде қолға ала-
сың,

Әкеңнің домбырасына әрқашан ие
боласың.

1-жүргізуші: «Арнау» күйі, қабыл
алыңыздар!

2-жүргізуші: Аспап әр түрлі үлгі-
де тұтас ағаштан ойылып жасалады.
Қазақ жерінің әр өлкелерінде тұра-
тын халық шеберлері, домбыраны өз
қалауынша әр түрлі үлгіде жасайды.
Оған қайың, қарағай, жөке, шырша,
үйеңкі ағаштарын пайдаланған.

1-жүргізуші: Қысқаша домбыраның
құрылысын айтайық. Домбыра құры-
лысы бірнеше бөліктен тұрады: басы,
пернелері, мойыны, шанағы, бетқақ-
пағы, ілгегі және ішектері. Жоғары
жағы кіші тиек, төмен жағы «шайтан
тиек» деп аталады.

«Әуен» ансамблінің орындауында
Ж. Еңсеповтің «Әке толғауы» күйін
тамашаланыздар.

2-жүргізуші: «Домбыраның құры-
лыстары» деген ойын ойнайық.

Екі оқушыға қағаздан жасалған
бөліктерден домбыраның құрылысы
беріледі. Олар домбыраны құрастыру
керек.

1-жүргізуші:

Екі ішек — екі желі, тоғыз перне,

Теңселіп тербеледі соқсаң сен де.

Қос қазық — қос құлағы, ол — домбыра,

Тыңдатар ән мен күйін тегіс елге.

2-жүргізуші:

Серігі әншілердің домбыра ма?

Домбыра тарта білсең болдыра ма?

Баппенен домбыраны қолға алып,

Әнге сал, қос құлағын оң бұра да.

1-жүргізуші:

Домбырам, екі ішекті, тоғыз перне,

Жарасар әшекейлеп айтсаң терме.

Көзіңмен көрген іске көңіл тоқтат,

Әркімнің іріткі салған сөзіне ерме.

2-жүргізуші:

Түрі бар домбыраның бүктемелі,

Кім оны жол жүргенде жүк көреді.

Жанынан тастамайды түзде күйші,

Төріне үйде іліп күткен елі.

1-жүргізуші: Шертпе күй атасы
Нұрғиса Тілендиевтің «Аққу» күйін
қабыл алыңыздар!

2-жүргізуші: Аңыз-ертегілердің бірінде аспаптағы жоғарғы тиектің қалай пайда болғаны жайында айтылады. Жаумен шайқасып, одан соң алыс сапар шегіп әбден қалжырап келе жатқан батыр жолшыбай демалуға аялдайды. Сайдың ішіндегі саялы жерде жайғасып отырған соң талдан бір шыбық кесіп алады, оған жылқының қылын керіп байлайды да, дыбыс шығармақ болып көреді. Бірақ қолдан жасаған тым жұпыны аспаптан ешқандай үн шығатын емес, тым-тырыс, меңіреу күйінде қала береді. Батыр оны жанына тастай салады да, өзі қисайып жатып ұйықтап кетеді. Ол жанындағы өзі жасаған аспаптан шығып жатқан дауыстан оянады. Қолы-

на алып қараған батыр аспаптың мойын тұсынан титтей ағаш тиекті көреді, оны әлдебіреу ішектің астынан келтіріп орнатып қойған екен. Батыр: «Е, бұл шайтанның ісі болды ғой», - деп ойлайды. Бәлкім содан бері қалған сөз болса керек, халық арасында жоғарғы тиекті «шайтан тиек» деп атайды.

1-жүргізуші: Енді, балалар, домбыра аспабының қасиеттілігі қандай екенін айтайық. *(Домбыра туралы нақыл сөздер)*

Домбыра еңбекқорлыққа үйретеді.

Домбыра шежірені білуді талап етеді.

Домбыра адамның ішкі жан дүниесін емдеп, көңілін көтереді, денсаулықты нығайтады.

Домбыра иманды болуға жол ашады.

Домбыра әдебиеттің дамуына ықпал етеді.

Домбыра жарысу мен таласуға, ізденуге баулиды.

2-жүргізуші:

Домбыра мұраны қастерлеуге тұрады.

Сонда жатыр даланың үні менен ұраны.

1-жүргізуші:

Домбыраны қолға алып, ән айтамыз толғанып,

Өнерді сүйген жасынан, біз шертеміз ойланып.

2-жүргізуші:

Домбыраның құлағын мәнерімен бұраған.

Достарыңды ертіп кел де домбыраны ал, қалқам.

1-жүргізуші:

Қолыма домбыраны мен алайын,
Қосылып домбырамен ән салайын.
Достасып домбырамен би билейін,
Сиқырлы домбырамен күй ойнайын.

2-жүргізуші:

Домбырам, жүрегіммен үндес едің,
Сенімен сырласымдай тілдесемін.
Бабамнан қалған мұрам, сен болмасан,

Өнердің не екенін білмес едім.

1-жүргізуші: Өнер туралы мақал-мәтел білесіңдер ме?

Өнерлінің өзегі талмас.

Өнерлі өрге жүзеді.

Өнерліге өріс кең.

Еңбек пен өнермен адам тірі.

Өнер — қабілеттіліктің ен биік шыңы.

2-жүргізуші: «Домбыра туралы балада» әнің тындайық. (Ән айту)

1-жүргізуші:

Күй ойнайды қазағымның қанында,

Күй ойнайды қазағымның жанында.

Жүрегінің, жүрегінің, жүрегінің дүрсілі —

Күмбірлеген домбырасы барында.

2-жүргізуші:

Бабамыздың мұңысың сен, домбыра,

Анамыздың сырысың сен, домбыра.

Қазағымның жүрегінен жаралған,
Даламыздың үнісің сен, домбыра!

1-жүргізуші:

Домбыра бұл, үнсіз қалып көрмеген,

Қуаныш та, қайғы-мұң да кернеген.
Үзіледі, үзіледі, үзіледі әуендер,

Ғашықтардың көз жасындай пернеден.

2-жүргізуші:

Домбырадай шежіре жыр болмаған,
Даламыздың тағдырларын толғаған.

Армандарың, армандарың, армандарың халқымның,

Аманат қып ұрпағына жолдаған.

1-жүргізуші:

Бабамыздың мұңысың сен, домбыра,

Анамыздың сырысың сен, домбыра.

Қазағымның жүрегінен жаралған,
Даламыздың үнісің сен, домбыра!

2-жүргізуші: Құрманғазы атамыздың «Сарыарқа» күйін қабыл алыңыздар.

1-жүргізуші:

Екі ішектің бірін қатты

Бірін сәл-сәл кем бұра.

Бірге: Нағыз қазақ, қазақ емес,

Нағыз қазақ домбыра!!!

Назарларыңызға рахмет!

Жанар Аманжоловна

МУКАШЕВА,

№2 Балалар өнер мектебінің

домбыра сыныбы мұғалімі.

Қарағанды қаласы.

Қонақжай халық ұрпағымыз

Мақсаты: халқымыздың асыл қасиеті — қонақжайлылық туралы балалардың пікірін дұрыс қалыптастыру, жақсы жағын бойларына сіңіріп, жаманынан жирендіру, ең бастысы, әдептілік пен қонақжайлылық ұғымдарының мағынасын ашу.

Түрі: әңгімелеу, пікірталас.

Көрнекілігі: қонақ туралы айтылған нақыл сөздер, мақал-мәтелдер жазылған плакат, сурет, шар.

Барысы: I. Ұйымдастыру бөлімі;

II. «Мен қонаққа барғанда» әңгімелеу;

III. Ауылдың алты ауызы;

IV. «Қай қонақ?» көрініс;

V. «Қонақ келсе ...» мақал-мәтелді жалғастыр;

VI. «Заманымыз қонақжайлықты көтере ме?» пікірталас;

VII. Қонақкәде;

VIII. Қорытынды. Бата беру.

Жүргізуші:

Қазақ осы — қарасың ба, ақсың ба, Қоңырсың ба жатырқауды білмейтін.

Қазақ осы — көргенінен танбайтын, Той-думансыз оты түзу жанбайтын.

Қазақ осы — алудай — ақ алатын, Ал беруден алдына жан салмайтын, Қазақ осы — ашық жарқын қабағы, Қонақ келсе шабылып бір қалады...

(Қадір Мырза Әлінің «Қазақ осы» өлеңімен тәрбие сағатын ашу).

- Құрметті оқушылар, қонақтар!

«Қонақжай халық ұрпағымыз» деген тәрбиелік сағатымызды бастайық. Білім ордасы, мектебіміздің қара шаңырағында қонақта отырмыз. Келген қонақтарымызды төрге шығарып, қошемет көрсетейік. Ата-бабаларымыздың ежелден келе жатқан игі дәстүрінің бірі — қонақжайлық. Қандай жағдайда да қонақпын деп келген адамды кеудесінен итермей, жылы шыраймен қарсы алып, қолындағы барымен дегендей шамасы келгенше сый-құрметін көрсетіп аттандыру әркімнің парызы саналды. Қазақ — сыншыл халық. Қонақ бола отырып, сый-құрметіңе қарай баға беріп тастаған. Біздің ерекшелігіміз — қонақжайлылығымызда. Екі ауылға бөлініп бүгінгі тәрбиелік сабағымызды «Мен қонаққа барғанда» тақырыбындағы әңгіме-хикаядан бастайық.

(Екі топ кезек-кезек әңгімелеп береді)

- Халқымыз қонақты сұрыптап, сипаттап қойған. Қонақтың түр-түрі болады. Қандай қонақтар болады, кім айтады?

- Иә, жалпы мейман атаулы «арнайы қонақ», «құдайы қонақ», «сыйлы қонақ», «қыдырма қонақ», «қылқи-ма қонақ» болады екен. Бұл қонақтар қандай қонақтар, оған қазір көз жеткіземіз. Біздің ата-аналарымыз қонақ түрлерін сомдап берсін, біз қай қонақ екенін табамыз.

(Ата-аналарға қонақ түрлері жа-

зылған топшамалар беріледі. Өздеріне берілген қонақты сомдайды. Әзірленуге 5 минут уақыт беріледі).

- Аналарымыз тапсырмаға дайын болғанша, қонақтардың көңілін көтеріп, біз ауылдың алты ауызын айтсақ қалай болады?

Жүргізуші: Бәрекелді, балалар!

Қазақ халқы қонақ күтуді де, қонақ болып қыдыруды да қызық көрген. Сондықтан халық мәтелі «Асың барда ел таны беріп жүріп, атың барда ел таны желіп жүріп» деп, ер азаматқа үйінде отыра бермей, ел көр, жер көр, көппен аралас деп кеңес бергендей сыңай білдіреді. Енді көрініске назар салайық.

1. Арнайы қонақ — арнайы шақырылған қонақ.

2. Сыйлы қонақ — әлдеқайдан жолы түсіп келе қалған, шақыртсаң келтіре алмайтын аса қадірлі қонақ.

3. Құдайы қонақ — қазақтың байырғы көлігі ат. Сондықтан олардың жылдамдығы күндік жол, түстік жолмен өлшенеді. Жолаушы өзінің ат басын кездейсоқ ауылға рұқсат сұрай отырып, тірейтін болған. Танымайтын, білмейтін адамдардың қонақ болуы — құдайы қонақ деп саналады.

4. Қыдырма қонақ — екі күннің бірінде тәтті тамақты аңсап үй аралап, жөнсіз қыдыратын адам.

5. Қылқима қонақ — әр үйдің түтінін аңдып, осы түтіннің өзінен қандай дәм пісіріп жатқанын тап басып танып, жоқтан өзгені сылтауратып жетіп баратын адам.

Жүргізуші: «Қонақпен еріп, құт келеді» деген сенім бойынша, қонағын

қарсы алған отағасы есігін өзі ашып, алдымен үйге қонағын кіргізеді. Ал шығарып саларда үй есігін қонаққа ашқызады. Өзі ашса қонағын қуғанмен бірдей болып саналады.

Қонақтың әңгімесіне әсіресе, балалар құмар болады. «Адам болар бала қонаққа үйір» деп халық тегін айтпаған. Себебі қонақ жат ортадан келуімен байланысты, ол ел арасындағы жаңалықтар, көптеген нақыл сөз, ой-пікірлер айтып, өскелең ұрпақтың ақыл-ойына, дүниетанымына, қарым-қатынасының кеңістігіне ықпалын тигізген. Осындай үлкен-кішілердің арасындағы қарым-қатынас арқылы бала әңгіме тыңдап, ән айтудың, демалудың бір түріне, оның дәстүрлі әдеттеріне жастайынан үйренген.

- Қонақ туралы айтылған көптеген мақалдар-мәтел, нақыл сөздер бар.

Қандай мақал-мәтел білесіңдер? Мен сіздерге мақал айтамын, жалғасын табасыздар.

1. «Қонақ елсе, ...» (құт келер)
2. «Қонақ аз отырып, ...» (көп сынайды)
3. «Қонақ бірінші күні - ... , екінші күні - ... , үшінші күні -» (құт, жұт, зыт)
4. «Бұрынғы қонақ ...» (кейінгі қонаққа орын берер)
5. «Қонағыңның алтынын алма, ...» (алғысын ал)
6. «Құтты қонақ келсе, ...» (қой егіз табар)
7. «Қонағым жүре ...» (тоярысың)
8. «Сыйларға асың болмаса, ...» (сыйпарға тілің болсын)
9. «Жақсы бала ...» (қонаққа үйір)

10. «Қонаққа кел демек бар, ...» (кет демек жоқ)

Өте жақсы. Бәріміз де осы түйінді ойларды дұрыс түсінген сияқтымыз.

Жүргізуші: Қазақ қонақ келсе қорадағы жалғыз атын сойған деген сөздерден біз көп нәрсені ұққандаймыз. Мына жерде әр үйдің отағасы мен отаналары отыр. Балалар кішкентай болғанмен үйге келген қонақты қалай құрметтеп жатқандықтарын сіздерден көреді. Үйдегі бар тәттіні қонаққа деп алып қоямыз. Қонақжай халықтың ұрпағымызбыз десек те, қазіргі заманда біз қонақжайлықты талап ете қоймаймыз. Күтпеген қонақтың келуі үй иелерін әбігерге түсіруі де мүмкін. Үйге біреу келе жатқанын көрсе болды балаларына «Үйде папам жоқ, мама жоқ» деп өтірік айтқызуға мәжбүрлейміз. Міне, осы айтылған сөздерді сіздердің орталарыңызға «Заманымыз қонақжайлықты көтере ме?» деген тақырыпта жалғасын табады деген оймен пікірталас жүргізуді жөн деп санадым.

Заманымыз қонақжайлылықты көтереді деген қонақтар көк үстелге, ал заманымыз қонақжайлылықты көтермейді деген пікірдегі жандарды қызыл үстелге шақырамыз. Өз ойымызды ортаға салып, ой бөліссек.

(Үш адамнан екі топ пікір таластырады).

Жүргізуші: Балалар біз енді келген қонақтардан қонақкәде сұрамаймыз ба? Ол әуелі дайындала тұрсын. Ал, мен сіздерді Қылышбай шешеннің бұрынырақта қонақкәдеге байланысты айтылған сөзімен таныстырайын.

«Бір күні Қылышбай қоналыққа Көлбай деген сараң байдың үйіне келіп түседі. Беймезгіл қонақтың келуін жаратпаған сараң бай Көлбай оған аспай, тек шай ғана береді. Шай ішіп болған соң, жатып ұйықтар алдында Көлбай Қылышбайға «қонақ кәде» істе дейді, Қылышбай «Ол қалай болушы еді», - дейді.

- Бір ауыз өлең шығарсаң, сол қонақ кәден болады, - депті бай, осыдан не шығар дейсің дегендей.

Сол жерде Қылышбай:

- Сөйлейін сөйле десе Көл-ағасы, Бермейсің қонақ келсе қонақасы.

«Көлбай» деп қайран атты кім қойды екен,

Көл түгел шұқанақтың садағасы, - деп суырып салыпты.

Қонағының сөзінен шошығын Көлбай:

- Әй, бәйбіше, мына өлең елге жайылып, жұрт бізді мазақ етер! Тезірек қазан ас! - депті.

- Міне, осылай қазақ қонақ бола отырып, сараң адамдарды сынай отырады. Керек жерде сөз тауып айта қояды.

Заманымыз қонақжайлылықты көтереді	Заманымыз қонақжайлылықты көтермейді
1. Өйткені біз қазақ халқы қонақжай халықпыз.	1. Қазіргі заман қонақжайлылықты көтермейді.
2. Бір күні той-думансыз өтпеген	2. Қазақта той деген көбейіп кетті.
3. Қонақты құдайындай сыйлаған халық.	3. Ысырапшылдық, төкпе-шашпалыққа салынғандық.

- Қане, қонақтардың өнері қандай болмақ, байқап көрелік. (Қонақ кәде сұрау).

Қорытынды.

Сонымен қазақ халқының қонақ күту дәстүрі ел-жұрт арасындағы ізгі қарым-қатынастарды нығайтуға, ағайын-туысқандардың, көрші-қолаңдардың алыс берісіне, үлкен-кіші болып сыйласуына, өскелең ұрпақты

жастайынан көпшіл, мейірімді, үлкенді құрметтеп, кішіге қамқоршы болуды үйретуге өте зор ықпалын тигізген.

Сабақтың соңында қонақтардың үлкені бата береді.

Айболат ТҮГЕЛТАЕВ,
Қоскөл орта мектебінің мұғалімі.
Қаратөбе ауданы,
Батыс Қазақстан облысы.

Кітап – ақылшың, серігің

Мақсаты: Кітап және оның адам өміріндегі маңызын, білімнің кітап арқылы келетінін ұғындыру. Кітапқа деген қызығушылығын арттыру оны күтіп ұстауға үйрету.

Көрнекілік: 23 сәуір — Ұлттық кітап күні. Плакатқа кітап туралы қанатты сөздер жазылады.

«Кітап — ойдың талмас қанаты». «Кітап оқымаған ештеңе де ойламайды».

Кітап көрмесі ұйымдастырылады, кітап туралы газет, буклет, альбомдар, кішкентай кітапшалар жасалынады. Дөңгелек үстелге әдемі етіп «тілшілер», «әдебиетші — ғалым», «библиограф — ғалым», «жазушы, баспагер — ғалым», «эколог — ғалым», «географ — биолог ғалым» деп жазылады.

Жүргізуші: Қайырлы күн, құрметті қонақтар, оқушылар, ұстаздар! Бүгін сіздер мен біздер бірлесе отырып, өмірдің ең өзекті мәселесі қағаз, одан шығатын заттар, кітап туралы сөз қозғамақпыз.

Кітапты ұста аялап,

Ағаш үлкен сая бақ

Көркімен елді таңданып,

Өмір берер аялап дегендей, кітап біз-

дің ұлы ұстазымыз.

Бүгінгі біздің конференцияда оқушылар әдебиетті — ғалым, библиограф-ғалым, эколог-ғалым, географ-биолог ғалым ретінде өз білімдерін ортаға салады. Осы пресс-конференцияның қорытындысы сабақ соңында газетпен қорытындылады. Ендігі сөз кезегін тілшіге берейік. Мен жасөспірімдерге арналған «Зерде» атты журналдың тілшісімін. Менің сұрағым әдебиетші ғалымға.

Тілші: Кітап дегеніміз не? Бұл жөнінде әдебиетші — ғалым ретінде сіздің пікіріңіз?

Әдебиетші Азамат — ғалым: Менің ұғымымша кітап дегеніміз адамның рухани азығы, білім. Кітап — адам баласы ақыл ойынан туған рухани байлықты сақтап, оны ұрпақтан — ұрпаққа жеткізіп отыратын, білім және тәрбие беретін құрал. Ол — адамзат жасаған ең ұлы кереметтердің бірі. Арабтың «кітап» деген сөзі қазақша жазу, жазба деген мағынаны білдіреді.

Оқы талмай, түй санаңа жас бөбек,

Сыр құямын, нұр құямын бойыңа

Таза ұстап оқы мені қастерлеп,

Бар білімді мен егемін миыңа

Кітаптар бейне жапырақ,
Жырлайтын сырын өмірдің
Оқисың кейде жатып ап
Көтеріп күйін көңілдің
Айдыны шалқар кейде бір,
Кітапты тұнған көл дерсің
Ауадай қажет бейне бұл,
Татпасаң нәрін шөлдерсің!
Тауларымның бөктері
Оқимын да түсінем
Қанша шауып желгенін
Қайсар қолдың күшімен
Оқысын деп басқалар
Жазып кеткен тасқа олар
Көк найзаның ұшымен

Ұлы адамдардың ұлағатты сөздеріне түйгенде мынадай қорытындыға келеміз. Кітап — рухани, мәдени өмір қайнары білім көзі. Кітап ой мен ойды, ми мен миды жалғайды. Ол әлеуметтік, әлеуметтік қоғамдық қатынас құралы. Кітап — асыл қазына.

Тілші: Қағаз қашан, қалай пайда болған, оның өткені мен бүгінгісі, келешегі туралы баспагер-ғалым ретінде не айтасыз?

Баспагер Даурен ғалым: Адамдар қағазды пайдалануды ІІ ғасырда үйренді. Қағаз Қытайда ойлап табылды да, қытайлар оны жасау әдісін ұзақ уақыт құпия сақтады. Ассириялық қыш тақтаға таяқшалармен жазды. Ежелгі мысырлықтар өз әріптерін папирусқа өрнектеді. Ол жұқа парақтар батпақта өсетін папирус өзектерінен жасалды. Европада бұзау терісінен ерекше әдіспен иленген пергамент пайдаланылды. Ежелгі орыс елінде жазу жұқалап сыдырылған қайын қабығына жазылды. Кітап тас бетінде қашалып жазылды. Европада қағаз 9-ғасырда пайда болды. Ол ескі шүберектерді ұнтақтап қайнату әдісімен жасалды. Бұл қиын бол-

ғандықтан ағаштан жасауға көшті. Қытай бамбугі қағазының орнына жібек қиындылары пайдаланылды. Бұлар кейін пайдаланудан қалып, оның орнына мақта мен ағаш басты. 1979 жылы жер шарында қағаз және картон өндіру 150 миллион тоннаға жетті, бұл цифр бес-алты жылдан кейін 2 есе, ал 2000 жылы 4 есе көбейеді. Қағаз өнеркәсібін дамыту үшін келешекте орман алқаптарына зор көлемде құрып кету қаупі төніп тұр. Өйткені бір тонна қағаз үшін бес текше метр ағаш қажет екен. Бүгінгі күнде синтетикалық қағаз жасалуда. Өйткені ол өзінің қысымға төтеп берер күшін 15-20 рет пайдаланылған күнде де жоғалтпайды. АҚШ-та, Жапонияда, Англияда осындай қағаз 20 жылдан астам уақыттан бері шығарылып келеді. Кітап шығаруға синтетикалық талшықтан жасалған қағаз қолданылады. Ал енді ғылым мен техника шарықтап дамыған қазіргі кезде кітап басу ісі одан әрі жетіле түсті. Баспалар мен полиграфия комбинаттары компьютерлендірілді. Кітап компьютерлерде теріліп, осы заманғы ең озық баспа техникасымен жабдықталған полиграфия комбинатында басылып шыққан. Халқымыз кітапты аса құрметтейді және оған үлкен мән береді. Сондықтан да «Кітапсыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ», - дейді.

Рахмет Тілші: Осыншама мол білімді сыйлайтын кітаптың шығу тегі қандай екен? Библиограф — ғалым ретінде пікіріңізді білгіміз келеді?

Библиограф-ғалым Амангелді: Алғашқы кітап Қытайда бамбуктен жасалған жұқа тақтайшаға жазылып, мықты жіпке түзелген. Одан кейін жібек матаға, ал жана заманның ІІ ғасырында қағазға жазылды. Кітап сөзін папирус қағазға жазып, желімдеп, ұзындығы 10 даған метр лента жасалды. Ол түтікке оралды, сақталды.

Бұлар 2000 жылдай қолданылды. Египеттің Александрия қаласындағы кітапхана ежелгі дүниедегі ең үлкен кітапхана деп есептелді. Ол әлемнің жеті «кереметінің» бірі деп аталады. 13-ғасырдан бастап, Еуропадағы негізгі жазу материалы қағаз болды. Кітап басу 15-ғасырда ойлап табылды. Алғаш басылған кітаптар «полиграфиялық кітаптар» деп аталды. (гректің пило — ағаш, грофа — жазамын деген сөздерден шыққан). Еуропада кітап басу ісін ойлап тапқан Иоганн Гутенберг болды. Ол 1444 жылы алғаш кітап басып шығарды. Германиядағы Майнц қаласында Гутенберг кәдімгі май сығып шығаратын престі баспахана станогіне айналдырды. Ресейде кітап басу 16 ғасырда басталды. Тұңғыш баспагер Иван Федоров болды. 1563 жылы «Апостол» атты кітапты алғаш рет басып шығарды. 1574 жылы алғашқы әліппе мен грамматика кітабын жасады.

Тілші: Қазақта алфавит, кітап болған ба?

Библиограф-ғалым: Орхан-Енисей жазбалары, Талас жазбалары көне түркі жазуы болғанын дәлелдейді. Ұлы ғалым Әл-Фараби туған қазақтың көне астанасы Отырарда дүниежүзіне белгілі кітапхана болған. Монғол-татар шапқыншылығы кезінде бұл кітапхана өкінішке орай өрт құшағына оралды. Тек 19-ғасырда ғана араб алфавитімен жазылған алғашқы қазақ кітаптары пайда болды. Кенес дәуірі кезінде біз орыстың кирилл әріпіне көштік

Тілші: Біздің облысымызда және облыс орталығы Өскемен қаласындағы алғаш ашылған кітапханалар және ондағы кітап қоры туралы не айтасыз?

Семей облысының уездік қалаларында да кітапхана ісі үлкен табыспен дамыды. 1838 жылы Өскеменде 3 кластық қалалық училищеде Ағарту министрлігінің

бекіткен ережесі бойынша, қоғамдық кітапхан ашылды. Бірақ материалдық жағы қамтамасыз етілмегендіктен 5 жыл ішінде небары 68 атаулы 268 кітап пен журнал ғана болды. Сондықтан кітапхананы пайдалана алмады. 1896 жылы Бастауыш білім беру қамқорлық қоғамы Өскеменде қалалық қоғамдық кітапхана ұйымдастырды. Қоғамның мүшелігіне негізінен алдыңғы қатарлы прогрессивті қайраткерлер кірді. Алғашқы кезде кітапханаға қала интеллигенттері мен саяси жер аударылғандар кітаптарды сыйлыққа берді. Сонымен қатар кітапхананың қажеттілігіне ақшадай да көмектесті. Мысалы, саяси жер аударылған Федоров кітап сатып алуға 100 сом, әскери дәрігер Веатеница құнды ғылыми кітаптарды берумен қатар, кітапханаға 1500 сом сыйлаған. Өскемен қалалық қоғамдық кітапханасы алғашқы жылдары жұртшылықтың көмегі арқасында айтарлықтай табыстарға жетті. Кітапханаға ақысыз келіп оқитын оқырмандармен қатар 500 адамнан артық ақы төлеп оқитындар болды. Қалалық қоғамдық басқарма жыл сайын кітапханаға керекті қаражат бөліп отырды. Сол сияқты жеке адамдар ақшадай, кітаптай сыйлық етті. Бір жылда 983 кітап пен 1525 журнал барлығы 2809 әдебиет берілді. Келесі жылдары кітап қоры, кітап беру саны көбейгенмен, ақы төлеп оқитын оқырмандар саны небары 100 адамдай болды. 1892 жылы Қарқаралы қаласында және 1896 жылы Зайсан қаласында қоғамдық кітапханалар ашылады. 1899 жылы екі халық кітапханалары — біреуі Зайсан уезінің Көкпекті селосында, екіншісі — Өскемен уезінің Михайло — Архангельск поселкасында ашылды. Соңғы кітапхана мектептің үйінде орналасты. 1902 жылдың басында оның қорында 310 дана кітап болды. Осы сияқты халықтық

кітапханалар осы облыстың басқа да секторларында ашылды.

Тілші: Менің сұрағым географ-биолог ғалымға. Ағаштан қағаз жасалуы туралы ғалым ретінде ойыңызды білгіміз келеді.

Географ-биолог ғалым: Ағаш адам баласының өмірінің сая бағы 2001 жылы цимолоза қағаз өнеркәсібі үшін бес миллиард текше ағаш керек. Мұның адам өмірі үшін қып-қызыл зияннан басқа пайдасы жоқ. Осының салдарынан жердің құнарлығы топырақ құралы, егін және бақша дақылдарының өнімі азаяды. Қағаз жасалуы былай болады. Орманда кесілген ағаш алдымен кескіленге бөлініп, жаңқаланады, үгітіледі, ұнтағы шыққанша май алынады. Әр түрлі өңдеуден өтеді. Енді кезек автоматты машинаға тиеді. Бұл машинаның ұзындығы 100 метрден асады, биіктігі 3 қабат үйдей. Әлгі дымқыл, борпылдақ ұнтақ машинадан өтіп, бір минуттің ішінде тығыз да теп-тегіс аппақ қағазға айналады. Болашақта шыныдан қағаз жасалуға тиіс. Өйткені шыны қай жағынан да арзан материал, ол бәрімізге белгілі құм, сода, әктен жасалады ғой. Мұнын қоры бізде жеткілікті.

Рахмет. Тілші: Қазіргі кезде экологияға ерекше мән беріп отыр. Осы орайда сіздің ойларыңыз бен пікірлеріңізді білгіміз келеді.

Эколог-ғалым:

Табиғатты қадірлейік, адамдар!

Қарт көңілім осыған көп алаңдар
Жан айқайым естілсе егер баршаға,
Жайша көрмей үлкен іске баландар.

Халқымыздың мол мұраларының бірі ғасырлар бойы сақталған дәстүрінің бірі табиғатты аялау. Қазіргі кезде ел аузында жиі айтылып жүрген экология мәселесіне қазақ халқы ежелден-ақ ерекше мән берген. Күнделікті тұрмыс-тіршілі-

гінде табиғаттың барлық жанды-жансыз туындыларына қиянат көрсетуге үнемі қарсы тұрып, обал-сауап деген ұғымдарды кейінгі ұрпағына ұлағат етіп қалдырған. Сондай-ақ жер бетіне сән берер сәулеті мен дәулеті болып есептелер жасыл желек, орман тоғайға қатысты тиым сөздер де жеткілікті. Орманды өртеме, орманды отама, ағашты кеспе, бауға балта шаппа деген тыйым сөздер айтылған. Табиғатты қорғау туралы заңдар да шығып жатыр. Олай болса, қоршаған ортаны аялау, қорғау, сүю әрбір оқушының міндеті.

Бастаушы: Балалар, бағанадан бері кітап қағаз туралы ғалымдардың пікірлерін естідіңдер. Ал енді сендер кітап туралы қандай канатты сөздерді білесіңдер? Кітаптың элементтерін атайық. Балалар форзан деген не? Титул бетінен нені білеміз? Библиография дегеніміз не? Колонтитул деген не? Кітаптың элементтерін атайды (титул беті, алғысөз, кіріспе сөз, қысқаша мазмұны). Балалар, енді көріністі тамашалайық.

Тілші сұрағы: Оқушылар! Сендер кітапты, қағазды қалай пайдаланып жүрсіңдер? Оқушылар атынан өз ойын кім айтады.

Оқушы жауабы: Тегін берілген кітаптың қадірін біле алмай келе жатқан оқушылар аз емес, ұқыпсыз ұстағандықтан жыл аяғында іші жоқ, сырты түскен кітап молайып кетеді. Оқушыларға кітапханашылар, мектеп әкімшілігі, сынып жетекшілері де айтып жатады. Әр класта кітап секторлары жұмыс істейді. Біздің мектепте тоқсанына 1 рет оқулықты сақтау жайында реид жүргізіліп, газет шығарылып тұрады. Оқушыларға мына ережелерді сақта демекпін.

1. Кітаптың мұқабасы бүлінбес үшін қаптап ал;

2. Тамақ ішіп отырып кітап оқыма;
3. Кітап беттерінің арасына қыстырма жасап ал;

4. Кітап беттерін жырtpa, кітапқа сурет салма, жазба, беттерін бүктеме.

Тілші: Бүгінгі сұқбатымды қорытындылай келе сөзімді Шекспирдің «Кітап маған тақтан да қымбат» деген сөзбен аяқтағым келеді. Шекспирдің «Кітап маған тақтан да қымбат» деген сөзін жадында сақта.

Ал енді, балалар, біздің газетіміз де шығып дайын болған шығар, енді соның қорытындысын тандайық. Бүгін біз сіздермен қағаз, одан шығатын заттар кітап басу, кітаптың тарихымен және қазіргі заманымыздың жай-күйімен таныстық. Қазақ халқы ежелден-ақ кітапты аса қадірлеп, құрметтеп, үлкен мән берген. Сондықтан да «Кітапсыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ», «Кітап білім бұлағы,

білім өмір шырағы» деген. Президентіміздің Қазақ халқына жолдауында білім ғана қазақ жұртын өркениетті елдер қатарына қосады деген. Олай болса, Егеменді еліміздің тәрбиелі де, өнерлі, парасатты да салмақты білімді де білікті, рухани ішкі дүниесі бай адамгершілігі мол азаматы болу үшін көп оқу, көп білу, көп іздену керек. Кітап — біздің рухани азығымыз. Білімнің кілті — кітапта дейміз. Ендеше балалар кітапты сүйіндер. Кітапты оқыңдар дегім келеді. Біз бұл әнгімені әлі де кітапханалық сабақта жалғастырамыз. Бүгін бізге келіп ой-пікір қосқандарыңызға рахмет айтамыз.

Р. МАКИЕВА,
№16 орта мектеп мұғалімі.
Өскемен қаласы,
Шығыс Қазақстан облысы.

Мен оқығанды ұнатамын!

Мақсаты: оқушыларды білімді болуға, кітап оқуға деген қызығушылықтарын арттыру.

Көрнекілігі: 1) кітап макетіне жазылған ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар;

2) нақыл сөздер: «Кітап — ғажап дос, сенімді сырласың», «Білім мен даналық — адам көркі».

Тәрбиеші: Армысыздар, оқушылар! Бүгінгі «Мен оқығанды ұнатамын!» тәрбие сағатын Ахмет Байтұрсынұлының өлеңімен бастауды жөн көрдім.

Балалар, бұл жол басы даналықта,
Келіндер, оқып байқап қаралық та.

Бұл жолмен бара жатқан өзіндей көп,

Соларды көре тұра қалалық па?

Даналық — өшпес жарық, кетпес байлық,

Жүріңдер, іздеп тауып алалық та!

(Осы кезде есік ашылып, кітап бейнесін мойнына ілген оқушы кіреді)

Кітап: Бәрекелді! Мың рахмет Ахмет атамызға. Балалар, мен сіздерге үлкен қуанышпен келдім және дос болып қайтатыныма сенемін.

Тәрбиеші: Қош келдіңіз, қымбатты досымыз, Кітап, жоғары шығыңыз. Оқушылар мен бүгінгі тәрбие сағаты-

мызды жұмбақ айтудан бастайын:

1. Көп әңгіме өлеңім,
Күнде ақыл беремін.
Жақсы көрсе мені кім,
Мен де жақсы көремін. (Kiman)

2. Үндемес серік, ақыл берік. (Kiman)

1-жүргізуші: Құрметті оқушылар, біз кездесуімізді мұндай жұмбақтармен тегін бастап тұрған жоқпыз. Бүгінгі әңгімеміздің өзі «Кітап» жайында болмақ. Кім біледі, балалар, «Кітап» деген сөзі қайдан шыққан, қандай мағына береді?

1-оқушы: Кітап — арабтың жазу деген сөзі. Кітап — рухани қазына, өмір айнасы, заман сыры, тарих шежіресі, оқу-тәрбие құралы. Алғашқы кітап жазу құпиясын тек дінбасылар мен монахтар ғана білген.

2-оқушы: Алғашқы кітап баспасы ағаштан жасалды. Ксилография қалыбы XI ғасырда пайда болды. Ал 1045 жылы Шын елінің өнерпазы Би Шен құймалы әріптерді басып шығарды. Еуропада тұңғыш рет XIV ғасырда неміс өнертапқышы Гутенберг баспа станогын жасады. Ресейде тұңғыш басылымды 1564 жылы Мәскеуде Иван Федоров пен Петр Мстиславец басып шығарды.

3-оқушы: Қазақ кітап баспасы Ресейге қосылған соң қалыптасты. Бірақ IX ғасырда жазылған «Оғыз нама», XI ғасырда Ж. Баласұғынның «Құтты білік», М. Қашқаридың «Диуани лұғат ат-түрік» кітаптары болды. 1800 жылы қазақша кітаптар шығарыла бастады.

Кітап: Ой, бәрекелді, өздерің менің тарихымды жақсы біледі екенсіңдер. Міне, осылай мен өмірге келдім. Ме-

нің атыма сай ішкі мәнім де өзгерді. Мен өзімді жазған ақын ағаларымның көңіл-күйін, ішкі сезімін жеткіземін.

2-жүргізуші: Бірде білім нәріне келсең, бірде сонау сиқыршылар әлеміне сапар шегесің, бірде ұялтса, бірде мақтайды, бірде бүкіл әлем сырын алдына жайып салады. Онсыз дүние жүзі балалары мен дос та бола алмайсың, әлемге өзінді таныстыра алмайсың. «Кітапсыз білім жоқ, білімсіз күнін жоқ» деген осы.

4-оқушы:

Мынау менің кітабым,
Сырлас достай тұтамын.
Өлең айтып қуанып,
Білім нәрін жұтамын.
Аталармен сырласам,
Ақыл айтады тыңдасаң.
Ұшқыш кілем даяр тұр,
Әлемді егер шарласаң.
«Кітап — білім бұлағы»
Деген сөзді мен ұқтым,
Биікте ол тұрады.

2-жүргізуші: Кітаптың ұлы қасиетін бағалап, алдында бас иіп, көптеген ақын-жазушы ағаларың да жазған екен, соны тындайық.

5-оқушы:

Кітаптар бейне жапырақ,

Жырлайтын сырын өмірдің.
Оқисың кейде жатып ап,
Көтеріп күйін көңілдің.
Кітап та алма ағашы,
Жемісін бізге беретін.
Тәтті алмаға балашы,
Кітабыңның әр бетін.

Кітап: Балалар, сендер осы менің беттерімнің қалай шығатынын білесіңдер ме?

6-оқушы: Әрине, білеміз. Кітап басып шығару үшін талай адам тер төгеді. Аялап өсірген сансыз ағаштар қағаз үшін кесіледі. Сол қағазға әріптерді қатесіз әрі көркем етіп шығару үшін көп күш жұмсалады.

Оқулықты баршаға,
Талай ғалым қолға алып,
Жылдар бойы қаншама,
Жазды ұзақ толғанып.
Әдемілеп берсем деп,
Бояу жағып не түрлі.
Суретшілер көркемдеп,
Қанша уақыт отырды.

7-оқушы:

Әріп теру үшін де,
Талай адам терледі.
Баспахана ішінде,
Айлап тыным көрмеді.
Оқулықты мектебін,
Берер саған теп-тегін.

Білмейсің-ау сен бірақ.
Қанша еңбек еткенін?!

8-оқушы:

Саған білім жемісін,
Оқулығың береді.
Талай адам сол үшін,
Маңдай терін төгеді.
Орманшының аялы,
Алақаны өсірген.
Сансыз ағаш саялы,
Қағаз үшін кесілген.

9-оқушы:

Адамның досы кітап, өмір кілті.
Тең келмес оған жиған мүлкі.
Ақылшы, жанға серік, жол бастаушы,

Асыл ой қазынасы, өмір көркі.

Тәрбиеші:

Кітабың – сенің құралың,
Жағар білім шырағын.
Баса алмайсың ешқашан,
Онсыз алға бір адым.
Кітабыңды құрметте,
Күтіп ұста, кірлетпе.
Кішілерге табыс ет,
Дақ түсірмей бір бетке, - деп Несіпбек Айтов ағаларың айтқандай, мен сіздерді көп оқуға шақырамын. Ал біз сіздермен қоштасып, тәрбие сағатымызды жабық деп жариялаймыз. Келесі кездескенше сау болыңыздар.

Меруерт Орынғалиқызы
НҰРҒАЛИЕВА,

М. Өтемісұлы атындағы облыстық
сауықтыру
мектеп-интернатының тәрбиешісі.

Орал қаласы,
Батыс Қазақстан облысы.

Қазақстанның болашағы — білімді ұрпағы

Мақсаты:

Топтық сайыс өткізу арқылы оқушылардың білімін анықтау, өнерлерін тамашалау; Оқушылардың білімге деген құштарлығын арттыру.

Көрнекіліктер: нақыл сөздер, өлеңдер.

Әдісі: сайыс.

I. Кіріспе бөлім: «Қазақстанның болашағы — білімді ұрпағы» атты сайысымызға қош келдіңіздер.

Бәйгеге түсіп жарыспай,
Жүйріктің бағы жанар ма.
Білім мен өнер жарысып,
Тәрбие, тәлім табар мән.
Бұл бәйге — ойдың бәйгесі,
Кім жүйрік ойға, сол алда.
- Ал, келіндер, келіндер,
Біріңе-бірің еріндер.
Білімінді тексеріп,

Ойынға қатысып көріндер. Ортаға ойынға қатысушыларды шақырамыз.

- Апталығымыз аналарымыздың мерекесімен қатар келгендіктен біз тақырыбымызды да аналарға арнадық. Сайысымыз бірнеше кезеңнен тұрады.

1. Таныстыру. Топтың аты. Ұраны;
2. Ребус шешу;
3. Мәнерлеп оқу;
4. «Білімді топ» сайысы;
5. «Теңге ілу» ойыны;
6. Көрініс;
7. «Мақалдың жалғасын тап»;
8. «Ана туралы әндер» байқауы;
9. Сөз құрақ.

- Олай болса, құрметті қонақтар, сайысымыздың әділ бағасын берер әділ қазылар алқасын сайлап алайық.

II. Негізгі бөлім:

1. Әр топ өзін таныстырып, ұрандарын айтады;
2. Ребус шешу;
3. Мәнерлеп оқуға кезек береміз;
4. Сұрақ-жауап сайысы бойынша оқушыларымыздың білім сапасын анықтаймыз. «Білімді топ» сайысы;

1-топ:

1. Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі қай тіл? (Қазақ тілі)
2. Қазақтан ғарышқа тұңғыш ұшқан ғарышкер кім? (Т. Әубәкіров)
3. 100 жыл. (Ғасыр)
4. Жылдан құр қалған жануар. (Түйе)
5. 9 мамыр қандай күн? (Жеңіс күні)
6. Үш биді атаңдар. (Төле би, Қазыбек би, Әйтеке би)
7. «Ғылым таппай мақтанба» өлеңінің авторы кім? (Абай)
8. Ұлы Отан соғысына қатысқан баатыр қыздар. (Әлия, Мәншүк)
9. Абайдың әжесі кім? (Зере)
10. Заттың санын білдіретін сөз табы. (Сан есім)
11. Абайдың әжесі ертегіні қалай бастаушы еді? (Бұлдыр-бұлдыр күн өткен, бұрынғыда кім өткен?)
12. Қабанбайдың азан шақырып қойған есімі кім? (Ерасыл)
13. Күн мен түннің теңелетін күні. (22 наурыз)
14. Буын деген не? (Сөзде қанша дауысты дыбыс болса, сонша буын бо-

лады)

15. «Таяқ тастам жер» тіркесі қандай мағына береді?

5. «Теңге ілу» ойыны.

- 1 жұмыртқа 5 минутта піседі. 3 жұмыртқа неше минутта піседі? (5 мин)

- Отбасында 3 ұл бар. Олардың әрқайсының бір-бір қарындасы бар. Отбасында неше бала бар? (4)

- 5 үйрек ұшып барады. Біреуін атып түсірді, нешеуі қалды? (1)

- Төрт бұрышты үстелдің бір бұрышын кескенде неше бұрыш болады? (5)

6. Әр топтың сахналық көріністерін тамашалайық.

I топ. В. Сухомлинский «Ақ шаш»;
II топ. «Не тәтті?»

7. Мақалдың жалғасын тап.

1. Ананың көңілі балада, ... (баланың көңілі далада)

2. Әке — асқар тау, ... (ана — бауырындағы бұлақ, бала — жағасындағы құрақ)

3. Ана — біздің күніміз, ... (біз — ананың гүліміз)

4. Қарға баласын аппағым дер, ... (кірпі баласын жұмсағым дер)

5. Әкесін сыйламаған кісіні ... (баласы сыйламайды)

6. Адам болатын бала ... (алысқа қарайды)

7. Ердің анасы — ... (елдің анасы)

8. Кітап — білім бұлағы, ... (білім — өмір шырағы)

9. Оқусыз білім жоқ, ... (білімсіз күнің жоқ)

10. Білекті бірді жығар, ... (білімді мыңды жығар)

11. Даусың қандай сырлы еді,
Табиғатты тыңдатқан.

Көркің қандай сырлы еді

Таң шолпанмен астасқан, - демекші, **ән сайысына** кезек береміз.

12. «Сөз құрақ» ойыны.

- Аналарың сендерді қалай еркелетеді?

- «Құлыншақ» сөзінен мағыналы бірнеше сөз құраңдар. 1 минут уақыт беріледі.

Қорытынды.

**Әсел Ғинаятқызы
ҚАУНБЕКОВА,**

Р. Сағымбеков атындағы №18 орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі.

**Аппаз ауылы,
Қарқаралы ауданы,
Қарағанды облысы.**

Егер ұрпаққа біліммен бірге тәрбиені қоса бермейтін болсақ, жеңілірек айтқанда, ол білім сауатсыздықтан неше есе қауіпті болып шығуы мүмкін.

Дүкен Мәсімханұлы

«Тапқыр достар» танымдық ойыны

Мақсаты: оқушыларды туған тілін құрметтеуге баули отырып, олардың сөйлеу тілін дамыту, сөздік қорларын молайту, ой-өрісін кеңейту.

Танымдық ойындар арқылы оқушылардың танымдық (тапқырлық, байқағыштық, қоршаған ортаға көз-қарасы, пікірін білдіру) қабілеттерін қалыптастыру, дамыту.

Жас ұрпақтың патриоттық сезімін оята отырып, елін, жерін, ұлтын, тілін сүйуге, келешекке сеніммен қарауға тәрбиелеу.

Барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі:

- а) ҚР Әнұранын айту;
- ә) Сабактың мақсатын айту.

Кіріспе сөз:

Туған тілде сыры терең жаным бар,
Туған тілде әнім менен сәнім бар.

Туған тілім тіл болудан қалса егер,

Жүрегімді суырып-ақ алындар, -
деп ақындарымыз жырлағандай «Тіл – халықтың алтын діңгегі», өзін-өзі сыйлай білетін әрбір халық алдымен өзінің туған тілін сыйлап, оны мақтан тұта білуі керек. Қазақстан – көпұлтты мемлекет. Мұндай мемлекет үшін мемлекеттік тіл қажет болды. 1989 жылы «Тіл туралы Заң» қабылданды. Содан бері 36 жыл өтті. Қазақ тілінің мәртебесін өсіру үшін мемлекеттік тілімізді қастерлеуге, құрметтеуге тәрбиелеу үшін елімізде көптеген іс-шаралар жүргізіліп келеді.

Қуан халқым,

Қуанатын күн бүгін!

Тіл Заңының күшіне енген күн бү-

гін! - деп ақындарымыз жырлағандай, бүгін, Қазақстан Республикасы халықтарының тілдер мерекесі. Осыған орай бүгін сіздермен бірге «Тапқыр достар» атты танымдық ойын өтпекшімін.

Ойын 4 кезеңнен тұрады. (Ойын шарттарын таныстыру)

Негізгі бөлім:

Топ мүшелері мен топтың атын анықтау:

* сұрақ-жауап арқылы топ мүшелерін ортаға шақыру;

* адасқан әріптерді орнына қойып, артық әріптерден топ атын анықтау.

1. Сәлемдесудің түрін ата;
2. Таяқ еттен өтер, сөз неден өтер?
3. Көрген, білгенінді қайту керек?
4. Адам бойындағы жақсы қасиеттерді ата;
5. Қандай ақын-жазушыларды білесің?
6. Өсімдіктің тілі бар ма?
7. Еліміздің Ата Заңы қай жылы қабылданды?
8. Өмірдегі ұстанымың;
9. Қандай жануар, жәндіктерден қорқасың?
10. Мол ақшаға кенелсең не істер едің?
11. Қандай шығарманы сүйіп оқисың?
12. Өнерлінің несі кең?
13. Не инемен құдық қазғандай?
14. Бүгін қандай күн?
15. Ораза кезінде адам бойында қандай жақсы қасиеттер болуы керек?

Топтың атын шешу

б	ТАБЙ
ә	РӘФАБАИ
й	АЛАҚЙ
т	ҒАТША
е	АТАСЕНА
р	МАРЫЛҒ
е	КЕҮТІР
к	КАМАД

1-кезең: «Сөз тапқанға қолқа жоқ»

«Таудай сөзге тарыдай,

Қию тауып сөйлеген»

Төле, Қазыбек, Әйтеке билердің ұрпақтары «Қыран» және «Бәйтерек» тобының сөз байлығын тандаған әріптерден басталатын сөздер айту арқылы тексерейік. (А Р Ш О Қ Ұ Д Е)

2-кезең: «Кім жылдам?»

Білесің бе тіліміздің иірімін,

Жылдам жандар тез табады қыр-сырын.

Әр топ берілген сөзден бірнеше мағыналы сөздер тізбегін жасайды. (3 минут)

(Қанағаттанарлық)

3-кезең: «Ойлан, тап»

«Зерек ойлы, алғыр ақыл жас ұлан
Көз жазбасын алдындағы асылдан»

Слайд арқылы бірнеше сұрақтарға жауап беру.

1. Шешеннің сөзі мерген... мақалды жалғастыр

2. «Тіл — қару» оқулығының авторы кім?

3. Бес арысты ата;

4. Тіл туралы нақыл сөз айт;

5. Білген кісі тауып айтады... мақалды жалғастыр;

6. «Аяғына бас ұрды» тұрақты тіркестің мағынасын тап;

7. «Диуани ат-түрік» кімнің еңбегі?

8. Ақыл көркі тіл, тілдің көркі не?

9. «Заманын тар қылды» тұрақты тіркестің мағынасын тап.

10. «Тарихи Рашиди» кімнің еңбегі?

4-кезең: «Сен білесің бе?»

«Көп білуге ұмтылған —

Көз жұмғанша оқиды.

Көз жұмғанша оқыған

Көп нәрсені тоқиды»

Қарсылас екі топ бір-біріне 3 сұрақтан сұрақ қояды.

Ойын соңында екі топ бір-біріне жақсы сөз, тілек айтып жүрек қалташасына салып береді де, өз өнерлерін көрсетеді. (Қазақ биі. Жансая)

Қорытынды сөз:

«Отаны бірдің — тілегі бір, тілегі бірдің — жүрегі бір» деген жақсы сөз бар. Жүзі басқа болса да жүрегі бір, тілі басқа болса да тілегі бір, атасы басқа болса да Отаны бір қаншама ұлттардың басын біріктіріп отырған Қазақстан атты елміз. Көп ұлт өкілдері тұратын ел болуымыз — біздің байлығымыз, мақтанышымыз дей келе, бүгінгі сабақты

Жас адамсың басқа сенің мінің жоқ,
Менің сенен жасыратын сырым жоқ.

Отан, Ана, Ана тілің — үш анық,

Осыларсыз болашақта күнің жоқ, - деген өлең жолдарымен аяқтаймын.

Марияш

Нұрыллақызы

НАҚЫПОВА,

№104 орта мектептің қазақ тілі

мен әдебиеті пәнінің мұғалімі,

Алматы қаласы.

Жаным толаан жақсылық

Мақсаты:

1. Оқушыларды адамгершілікке, қарапайымдылыққа, кішіпейілділікке, әдептілікке, еңбексүйгіштікке, өз халқының салт-дәстүрін үйрене отырып, жаман әдеттерден аулақ болуға тәрбиелеу;

2. Адам бойындағы ұнамды-ұнамсыз қылықтарды айыра отырып, әдеп әліппесін бойына дарыту, тіл байлығын, таным белсенділігін арттыру;

3. Әдептілікке, сыпайылыққа тәрбиелеу.

Көрнекілігі: адамгершілікке байланысты түрлі суреттер: жаман жолдас, үлкенді құрметтеу, кішіге қамқорлық жасау, автобус ішіндегі аналарды сыйлау.

Өсиет мақалдар:

А) Әдепті бала — арлы бала,
Әдепсіз бала — сорлы бала.

Ә) Жаманға айтқан ақылың,
Далаға атқан отпен тең.

Б) Татулық — табылмас байлық.

В) Жақсы адам — елдің ырысы,
Жақсы жер — жанның тынысы.

Мұғалім: Бізге ақылдылықты, адалдықты, қарапайымдылықты, кішіпейілділікті, шыншылдықты үлкендер үйретеді. Оны бізге ақ жаулықты аналарымыз ақ сүтін бере отырып, ана тілімен үйретеді. Адам болатын бала барлық жақсы қасиеттерді үйреніп, жаман мінез, әдеттерден, ұнамсыз қылықтардан аулақ болуға тырысуы керек. Әдепті, ақылды балалар қандай болуы керек екенін мына өлеңдерден тыңдайық.

Әр оқушы өз өлеңдерін кезек-кезекпен айтады.

1-оқушы:

Әдептілік дегенің,
Әрқашан да керегің.
Әсемпаздық дегенің,
Әуре сарсаң әлегің.

2-оқушы:

Тәртіпті бала сүйеніш,
Төбең бір көкке жетеді!
Тәртіпсіз бала күйініш,
Төмендеп басың кетеді.

3-оқушы:

Шындықты сақтаймыз,
Шыншылды жақтаймыз.
Шаршы топ алдында.
Шығарып мақтаймыз.

4-оқушы:

Спортпен айналыс,
Сұлулық сыйлаған.
Сол саған пайдалы іс,
Сауық пен кинодан.

5-оқушы:

Сыйлап сәлем беремін,
Көршілерді көргенде.
Ізетті деп білемін,
Үйге қонақ келгенде.
Әдепсіз деп сөкпесін.
Анама айтып өкпесін.

6-оқушы:

Сыйла үлкен кісіні,
Қамқорлыққа ал кішіні.
Сақта қане, тәртібін,
Бағдаршамның ал тілін.
Әдет қыл бұл ісінді,
Тазалап жүр тісінді.

II. Тыйым сөздерден айтыс.

1. Суреттер бойынша әңгімелесу, адамгершілік, сыпайылық қарым-қа-

тынас қасиеттерін үйрену керектігін әңгімелеу.

2. «Жалғастыр» ойыны.

Не істеуге болмайды? Осы сөз үлкен етіп жазылып көрсетіледі. Мұғалім басқы сөзін айтады, оқушы ойланып жалғастырып айтуы керек.

Үлкендердің алдынан кесіп өтуге болмайды.

Есікті керуге болмайды. Бейуақытта ұйықтауға болмайды.

Ауызды ашып есінеуге болмайды. Қатты дауыс көтеріп күлуге болмайды.

Үйге жүгіріп кіруге болмайды, тағы сол сияқты жалғастырып айтады.

Не істеу керек? деп жазылып көрсетіледі. Бұл да сол сияқты жүргізіледі.

Үлкенге ізет, кішіге көмек көрсету керек. Үлкендерге қол беріп сәлемдесу керек. Аналар мен қыздарды құрметтеу керек. Қателерінді әрқашан мойындау керек. Досқа адал болу керек. Үлкендердің айтқан ақылын тыңдау керек.

3. Адамның асыл қасиеттері жөнінде сұрақтар қойып, оны талқыға салу.

- Үлкен кісімен қалай сөйлесу керек?

- Қонақ келгенде бала не істеуі керек?

- Қонаққа барғанда өзін қалай ұстауы керек?

- Мектепте, сынып ішінде қалай жүруі керек?

Әр оқушы өз ойларын айтып, сұраққа жауап береді.

4. Құпия хаттарға жауап беру.

Құпия хаттарды қатар қойып, біреуі келіп ашып, дауыстап оқып, жауабын ойланып айтады. Хаттардың мазмұны мынадай:

1-хат: Құрметті достар! Менің

көршімнің бір баласы бар. Өзі өтірікші, көзбе-көз өтірікті айта қояды. Маған күнде келіп ойнағысы келеді. Мен онымен дос болып бірге ойнайын ба?

III. Ақылдың кені.

Адамның кісілік қасиеттері, мінез-құлықтары, әдептілік әліппесі жайлы ұлы адамдардың сөздерін оқушылар жатқа айтып оны қалай түсінетіндері жайлы айтып беру.

1-оқушы: Қазақтың ұлы ақыны Абай атамыз адам мінезі жайлы былай десе керек: «Мен егер заң қуаты қолымда бар кісі болсам, адам мінезін түзеп болмайды деген кісінің тілін кесер едім».

2-оқушы: Әлемнің көріпкел ойшылы атанған әл-Фараби бабамыз да мінез-құлыққа қатысты мынандай өсиеттер қалдырған екен: «Жақсы мінез-құлық пен ақыл күші болып, екеуі біріккенде — бұлар адамшылық қасиеттер болып табылады».

3-оқушы: Мағжан ағамыз әдептілік басшысы ұлттық тәрбиеден басталады дейді. «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып келе жатқан тақтақ жол болғандықтан, әрбір тәрбиеші сөз жоқ, ұлт тәрбиесімен таныс болуға тиіс... сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті», - дейді.

4-оқушы: Ұлы ойшыл Демокрит: «Арлы мен арсыздың кім екені істеген ісінен ғана емес, пікір-пиғылынан да көрінеді» депті. Мұндағы негізгі ой адамның ішкі дүниесінің бейнесі іс-әрекетінде көрініс тауып жатады дегені болса керек.

5-оқушы: «Адамдағы ынсап, әділет, мейірім — үшеуін қосып айтқанда «ұждан» деген ұғым шығады» деген Шәкәрім Құдайбердіұлы.

Мұғалім: Балалар, сонымен әдептілік деген ар-ұяттың белгісі, адамдық қасиеттердің көрінісі, адам мінез-құлқының негізі екенін түсінген боларсындар. Әр адам өзінің ішкі дүниесінің таза, пәк болуын, ниетінің адал болуын қадағаласа, істеген ісі де соған сай инабатты, әдепті, жүрегі мейірімге толы болмақ.

IV. Көрініс. «Сылтаушыл», «Екі жал-

қау», «Ұрлықшы» әңгімелерінен қысқа көріністер көрсетіледі.

Кеш соңында қортынды ретінде шағын концерт қойылады.

Әспет БАТИРОВА,
ЖББ Сырым орта мектеп-балабақша
кешенінің музыка жетекшісі.
Қосарал ауылы,
Сырым ауданы,
Батыс Қазақстан облысы.

Жырлаймыз Ұлы Жеңісті

Қ а л а л ы қ
№3 кітапханада «Шежірелі өлке» жобасы аясында Ұлы Жеңістің 80 жылдығына орай «Жырлаймыз Ұлы Жеңісті» (жергілікті ақындар шығармаларынан мәнерлеп оқу) поэзия сағаты өтті.

Іс-шараның мақсаты адамгершілікке, Отанын сүйуге, қорғауға баулу, патриоттық рұхты көтеру, ерліктерін ұмытпау, ұлт-

жанды азамат етіп қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілігін арттыру.

Шараға №27 мектеп-лицей КММ-ің 6-сынып оқушылары мен ұстаздары қатысты. Алдымен Қазақстан Республикасының Әнұраны орындалды. Кеш барысында оқушылар жергілікті ақындар С. Жиенбаев, Н. Байғанин, Қ. Шаңғытбаев, Е. Ашықбаев, Б. Бажан, т.б. шығармаларынан «Жеңіс күдіреті», «Жеңіс күні», «Туған жер», «Отан», т.б. өлең жолдарын мәнерлеп оқыды. «Ақтөбе кітапханасы» кітап баспасынан шыққан жергілікті ақын жазушылардың кітаптарымен таныстырылды. Оқырмандарға арналған «Жеңіс күні бар әлемге әйгілі» атты виртуальды кітап көрмесі көрсетілді. Көрмеде белгілі жазушылар Бауыржан Момышұлы «Қанмен жазылған кітап», Кемел Тоқаев «Шығармалары», Тахауи Ахтанов «Қаһарлы күн-

дер», Ғабит Мүсірепов «Қазақ солдаты», Ғалымжан Байдербес «Әлия батыр қызы халқымның», Александр Бек «Волокаламск тас жолы», т.б. кітаптары оқуға ұсынылды. Қазақ тілі пәнінің мұғалімі Асел Кожобекова жергілікті майдангерлер туралы, олардың ерліктерін ұмытпау, сол кездегі әр отбасынан соғысқа қатысып, жеңіспен оралған немесе ерлікпен қаза тапқан және оралмаған ата-әжелер туралы оларды әр кезде есте сақтап, 7 мамыр — Отан қорғаушылар күні мен 9 мамыр Ұлы Жеңіс күнімен құттықтап сөз алды.

Жанар Казбекқызы
НУРЫМГЕРЕЕВА,
Қалалық №3 кітапхана
менгерушісі.
Ақтөбе қаласы.

Әлия – ғасыр аруы

Кеңес Одағының батыры – Әлия Молдағұлованың туғанына 100 жыл толуына орай «Әлия ғасыр аруы» патриоттық өлең оқу сайысын №2 қалалық кітапханасымен бірлесіп ұйымдастыруымен өтті. Шараға серіктес №33, №12 қазақ орта жалпы білім беру мектептері және №68 Жұмабек Тәшенов атындағы орта білім беру мектептерінің оқырмандары арасынан ережеге сай 4, 5, 6, 7-класс оқырмандары қатысты. Ұлы Батырлардың ерлігіне бас иіп 1 минут үнсіздікпен еске алды. Шара барысында Әлия Молдағұлова туралы

мүшесі, қалалық орталықтандырылған кітапхананың әдіскері Гүлзайда Тамабайқызы қорытынды сөз сөйлеп 1, 2, 3-орын иелерін дипломмен марапаттады. Кітапхана меңгерушісі – Ақжібек Шындәулетқызы батыр қыз туралы қысқаша сөзімен қорытындылады. Әлия ғасыр аруы атанып жиырма бірінші ғасырдан аттанған тұлғалардың бірі. Ол әлі тәуелсіздік туын көтерген еліміздің ұрпақтарына ерлігімен үлгі, ұлы жүрегімен достық дәнекері бола береді. Екі ғасыр өлшеміне өткен Әлияны туған жері ғасырлар бойы ұмытпайды

бейнебаян көрсетіліп, кітапханашы Біршілік Аяжан толық ақпарт берді. Кітапхана оқырмандары «Балбырауын» күйін тартып, «Туған ел» әні шырқалып шараны әсерлей түсті. Әділ қазы алқалары шешім шығарғанша «Бейбіт күн тілегі» әнін шараға қатысушылар карокемен шырқады. Шара соңында қазылар алқа

деп, сайысқа белсенді қатысқан оқырмандарға алғыс хат табысталды.

**Раушан Қартбайқызы
ЖУМАГУЛОВА,
№5 Ақтөбе қалалық балалар
кітапханасының меңгерушісі.
Ақтөбе қаласы.**

Әлия – жыр, Әлия – бейне

Туған жер — әрбір адам баласы үшін оның өткен мен болашағын байланыстыратын киелі мекен. Қобда жерінің шежірелі тарихы, ел қорғаған батырларының өшпес ерлігі ел есінде. Отанды қорғау ер азаматтың парызы. Қобданың киелі топырағынан шыққан, өлкеміздің мақтанышына айналған, бар болғаны 19 жыл өмірін ерлікке толтырып кеткен Кеңес Одағының батыры Әлия Нұрмұхамбетқызы Молдағұловаға 100 жыл.

ОН ТОҒЫЗ ЖАС

Болса да күткені — таң, аңсары нұр,
Он тоғыз жаспен бітті барша ғұмыр.
Он тоғыз жастағы сол Әлияны
Күтумен сарғайды бел, шаршады қыр.

Бітпеген дастаны бар,
Кіршіксіз аспаны бар.
Әлия есінде ме,
Он тоғыз жастағылар?!
Сағынса жер — шалғынды, аспанды қазды,

Күтті ол бейбіт сәуле шашқан жазды.

Әлия майдандағы ерлігімен
Он тоғыз жас туралы дастан жазды.
Орнады жайсаң күндер, тұнық таңдар,
Есімін батырлардың ұлықтаңдар,
Он тоғыз жасқа толған балғын ұрпақ,
Салмағын он тоғыздың ұмытпандар

Ертай Ашықбаев

Кеңес Одағының батыры Әлия Молдағұлованың 100 жылдығына орай өзінің қысқа ғұмырында ел сүйсінерлік ерлік көрсетіп, есімі аңызға айналған Әлия Нұрмұхамбетқызының ерлігін ұлықтау мақсатында Қалалық орталық кітапхананың ұйымдастыруымен Бұлақты ауылына саяхат жасалды. Отансүйгіштікке тәрбиелеу Әлия ауылынан басталды. Рухына құран бағышталып, батырдың бюстіне гүл шоқтарын қойып, ерлігін еске алып,

тағзым етті. Әлия туралы деректерді зерделесек, батырдың өмірі мен ерлігіне қатысты жазылмаған, айтылмаған ештеңе қалмаған сияқты. Дегенмен қысқа ғұмырында қайталанбас ерліктің үлгісін жасап, өшпес із қалдырып кеткен батыр туралы қанша айтсақ та артық болмас.

Саяхатқа кітапхананың серіктес мекемелері ҚР Ұлттық ұланның 6655 әскери бөлімі және Ақтөбе облысы Мамандандырылған күзет қызметі басқармасы, «Шаңырақ» отбасылық клубының мүшелері, кітапхана қызметкерлері қатысты. Музей-үйдің қа-

бырғасына ілінген суреттер «Әлияның отбасы», «Әлияның туыстары» деп топтастырылған. «Әлия» патриоттық тәрбие беру орталығының директоры Бағдаш Тупенова батырға қатысы бар, осы ауылда өсіп-өнген әулеттердің өкілдері туралы да ақпараттармен таныстырды.

Мәскеуден, Ленинградтан, Әлия үш ай оқыған Вятское ауылындағы мектептен, яғни Әлияның жүріп өткен жолымен жасалған сапарлардан әкелінген құжаттар да бар. Музей-үйдің екінші бөлмесі жертөлеге ұқсас әскери құралдармен жабдықталған.

Саяхат барысында әскери шатыр құрылып, патриоттық әндер орындалды.

Ақжан БАЙҚАЗАҚ,
М. Ломоносов атындағы қалалық
орталық кітапхана қызметкері.
Ақтөбе қаласы.

23 сәуір – ұлттық кітап күні «Кітап әлемі» шарасы

Кітап – жан азығы, руханияттың шамшырағы. 23 сәуір – Ұлттық кітап күні, бұл мереке барша кітапсүйер қауым үшін маңызды күн! Кітап оқуға құштар, білімге құмар оқырмандарымызға алғыстан басқа айтарымыз жоқ. Мерекені ерекше атап өтудің маңыздылығын сезіндірген іс-шарамыздың нәтижесінде Ақтөбе жұртшылығы үшін осы жылдан бастап маңызды күнге айналмақ. 2025 жылы елімізде алғаш рет аталып өткен «Ұлттық кітап күні» аясында түрлі іс-шаралар өткізіліп, соның ішінде Астана аллеясында ерекше форматтағы кітап көрмелері мен буккроссинг акциялары ұйымдастырылды. Осы шаралардың басты

мақсаты – оқуды насихаттау, авторлар мен оқырмандар арасындағы байланысты нығайту. Ұлттық кітап күні – бұл тек бір күндік мереке емес, ол қоғамымыздың кітапқа деген сүйіспеншілігін, мәдениетін және білімге деген құштарлығын арттыруға бағытталған ұзақ мерзімді қозғалыс. Нәтижесінде, мектеп оқушылары кітаптың қасиетін бойына сіңіріп, рухани әлемге бет бұрып, білім көкжиегін кеңейтуге негізделген кітаптарды көп оқитындығы қуантады. Сонымен қатар, «КІТАП ӘЛЕМІ» атты book tourism мерекелік шарасы – оқырман мен ой иесін тоғыстырған рухани кеңістікті толықтырып қана қоймай, оқырман-

дарға ой салдырар дебат ойыны — кітап пен заман шындығын, ақпарат пен даналықты таразы басына тартқан тартысты пікір алаңы болды. «Әлеуметтік желілер кітап оқуға кедергі келтіреді ме, әлде ынталандыра ма?» деген сауал бүгінде әр адамның көкейінде жүрген, пікірге бай, шеті мен шегі жоқ тақырып. Бір тақырып желі әлемі зейінді бөліп,

уақытты ұрлайды десе, екінші тарап оны кітапқа бастайтын көпір деп бағалайды. Расында да, әлеуметтік желі — құрал. Ол — адам оны қалай қолданса, солай қызмет етеді. Ақпараттың нөпірінде адасып кетпей, паракты параққа жалғай алсаң, желі — шабыт көзі, ізденіс құралы. «Кітап оқу — табысты болудың басты кепілі ме?» деген мәселе де терең ойға жетелейді. Табыстың түрлі жолы бар, алайда кітап — сол жолға жарық түсіретін шырақ. Кітап — тек білім емес, мінез қалыптастыратын, көзқарас кеңейтетін, өмірді өзгеше көруге үйрететін үлкен күш. Нағыз табысты адам — тоқтаусыз үйреніп, өзін дамытып отыратын жан. Ал кітап — сол дамудың ең сенімді серігі. Бұл дебат ойыны пікір алмасу ғана емес, кітаптың құндылығын жаңа қырынан тануға мүмкіндіктер береді.

«КІТАП ӘЛЕМІ» — ой ойлап, сөз саралағандар үшін нағыз рухани саяхатқа айналары сөзсіз. Осылайша, 23

сәуір — Ұлттық кітап күні — әрбір адам үшін кітаптың сиқырлы әлеміне жол ашатын ерекше әрі айтулы күн ретінде қалыптаспақ. Кітап оқыңыз, білім алыңыз, әлемді тану үшін жаңа мұхиттарға еніңіз! Бізде оқырмандарымызбен бөлісер әр парактың мәні ерекше. Сүйікті туындыңызды бүгін таңдаңыз — рухани қоржыныңызды толықтыратын кітаптардың сапасы жоғары, сөзі өткір өзекті болуы біздің кітап оқудағы бейімділігімізге аса мән беруі тектен-текке емес. Бар болыңыз, бай болыңыз, кітаппен дос болып жаныңызға рухани азық сыйлаңыз!

**Базаргуль Бимуханбетовна
КЕНЕТАЕВА,**
Қалалық орталықтандырылған
кітапхана
жүйесінің №7 кітапхана меңгерушісі.
Айман ЖАУТАШТЫҚЫЗЫ,
№8 кітапханасының кітапханашысы.
Ақтөбе қаласы.

Кітаптан асқан дана жоқ

«Кітапқұмарлық — жақсы қасиет. Көптеген мемлекет Ұлттық кітап күнін атап өтеді. Үкімет Қаулысымен Қазақстанда жаңа мереке «23 сәуір — Ұлттық кітап күні» бекітілді. Біз, ең алдымен, жастарды кітап оқуға баулуымыз керек. Сонда жаппай кітап оқитын ұлтқа айналамыз», - деді Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Ұлттық құрылтайдың үшінші отырысында сөйлеген сөзінде. Осы мерекеге орай Ақтөбе қаласының саябақтарында «Кітаптан асқан дана жоқ» атты ауқымды үлкен шаралар өтті. «Артық білім кітапта, ерінбей оқып көруге», - деген Абай атамыз. Кітап адам өмірінде аса маңызды рөл атқарады. Кітап елді сүйеге, талапты, кішіпейіл болуға, мейірімділікке, төзімділікке баулиды. Кітап жаман әдеттерден аулақ болуға шақырады. Кітапты біздің қоғамымыздың әрбір адамы күнделікті тұрмысында қолданады. Одан ақыл-кеңес, тәлім-тәрбие, үлгі-өнеге алады.

Кітап — біздің рухани жан азығымыз, - деп жырлағандай саябақ демалушылары және қонақтары тақырып төңірегінде ойларымен бөлісіп, түрлі ойындарға белсенді қатысты. Ортаға кітап киіміндегі кішкентай оқырманымыз Нұрали шығып.

Мен — Кітап Сұлтанымын,
Иесі рухани әлемнің.

Әкелдім кітап патшалығының
Бәріңе жалынды сәлемін!

Мен — кітаппын, білімнің бұлағымын - деп өлең шумақтарымен көрермендерді қызықтырды.

Кітапхана жанынан құралған «Күншуақ» жас ақындар клубының белсенді жас буын ақыны Айсұлу Қармысова өзінің шағын туындысын оқып берді.

Саябақта демалушы кішкентай оқырмандарға қандай ертегілерді білесіңдер?

- «Алдар Көсе».
- «Бауырсақ».
- «Мақта қыз бен мысық», тағы

және саябақ демалушылары табады. Қызықты ойындардың бірі «Кітап де-филесі» бұл ойында ойыншы басына қатырма мұқабалы кітап қойып алып, шеңберді айналады. Кім түсірмей өтіп шықса, сол жеңіске жетеді, сол ойыншы жеңіске жетеді. Дана халқымыздың көне де, көркем мәдени мұрасы мақал мен мәтел сөздері. Мақалдың бірінші жартысы айтылып, жалғасын ойыншылар белсенді қатысып жылдам таба білді. Жазушылар одағының мүшесі, ақын – Талғат Тілеулес мырза

басқа, - деген сияқты сұрақтар қойылды.

Сонымен бірге, №33 қазақ орта жалпы білім беру мектебінің 4-сынып оқырмандары «Шалқан», «Аю мен Маса» ертегілерін сахналап қойылымын қойып береді. Түрлі қызықты ойындар ойналды. «Ертегі кейіпкерлерін табу» ойыны. Парақтан ертегі суреттері көрсетіледі. Қандай ертегі екенін ойынға қатысушы оқырмандар

да осы шараның кәусі болды. Ұйымдастырушыларға алғысын білдіріп, мерекемен құттықтап, өз туындысын оқып берді.

**Ақжібек Шындәулетқызы
КЕНШИНБАЕВА,
№5 Ақтөбе қалалық балалар
кітапханасының меңгерушісі.
Ақтөбе қаласы.**

Сәулен болса кеуденде

Ұлы ақын, философ, сазгер, аудармашы Абай Құнанбайұлының туғанына 180 жыл толуына орай «Сәулен болса кеуденде» атты өлең оқу сайысы өтті. Шараға кітапханаға серіктес №12, №33 қазақ орта жалпы білім

беру мектебінің және №15 Ілияс Есенберлин атындағы, №68 Жұмабек Тәшенов атындағы қазақ орта білім беру мектептерінің оқырмандары және Ақтөбе өнеркәсіптік технологиялар колледжінің студенттері қатысты. Сайыс екі кезеңнен тұрды, бірінші кезең «Өлең сөздің патшасы» ақынның өлеңдерін жатқа айту.

Екінші кезең «Артық ғылым кітапта, ерінбей оқып көруге» экранда тұрған сұрақтар яғни, ұяшық таңдау арқылы, жауап беру.

Ұлылығы жер - әлемге таралған,
Қасиетіне басын иген бар адам.
Абай атам — мақтанышы қазақтың,
Бар өмірін өлең-жырға арнаған.

Шынымен де бізге Абай атамыз әр сөзімен данышпан, әр сөзімен Хакім.

Абайға табынбаған адам — ақылға табынбайды, яғни Абай — ақыл-ойдың кемеңгері, өлеңдерінде ұрпаққа деген үлгі, шексіз ұлағат, аманаты бар деген Ғ. Мүсірепов, - деп, «Өлең — сөздің пашасы, сөз — сарасы» атты кезеңі бойынша Абай өлеңдерін көркемдеп оқып, сынға түсетін қатысушыларымызға сәттілік тілеп сайысты бастап кетті.

Шара барысында №33 қазақ жалпы білім беру мектебінің 8-сынып «Кадет» клубының оқырмандары «Ерке сылқым», «Жас түлек» күйлерін орындады. Кешегі ауыр да күңгірт заманда жалын боп жанып өткен Абайдың осы мұрасы туған халқы үшін ешқашан да сарқылмайды. Абай туған елін қаншама сүйсе, елі үшін күңіреніп, тебіренсе бүгінгі ұрпақ оны сонша құрметпен сүйіп отыр. Абайдың көзі тірісінде жетпеген арманына біздің заманымызда жетіп отыр. Өйткені, бүгінгі ұрпақ көзі ашық, ғылымға, білімге, өнерге құмар. Абай атамyzдың «Атаң-

ның баласы болма, адамның баласы бол» деген өсиетін көкіректе нық сақтайық. Осындай тылсым күштің иесі бола білген, «Жүректен кіріп, бойды алған» күш иесі Абай атамyzдың есімі ел есінде мәңгілік сақталсын-деп, бейнебаяннан толық Ұлы дана, Абай атамyz туралы ақпарат берді. Қорытынды сөзді әділқазы алқаларының мүшелері қалалық орталықтандырылған кітапхана жүйесінің әдіскері Бағдагүл Аяғанқызы және қалалық №1 Абай атындағы кітапхананың меңгерушісі Алия Алмантайқызы сөз сөйлеп шараға қатысушы 21 оқырман арасынан 1, 2, 3-орын иелерін анықтап, дипломмен марапаттады. Белсенді қатысқан оқырмандарды және оларды дайындаған ұстаздарға, серіктес мектептердің кітапхана меңгерушілеріне Алғыс хаттар мен сыйлықтар табысталды.

**Аяжан Әлібайқызы БІРШІЛІК,
№5 Ақтөбе қалалық балалар
кітапханасының меңгерушісі.
Ақтөбе қаласы.**

Мектептегі мерекелер: тәрбие жұмыстарының сценарийлері журналы

Құрметті оқырман қауым!

Қолдарыңызға тиіп отырған журнал мектеп, мектепке дейінгі, арнайы, жоғары оқу орындары мұғалімдері мен оқытушыларына, жалпы оқырмандарға арналған. Журналға «Казпочта», «Ернұр пресс», «Евразия Пресс», «Экспресс почта» арқылы жазылған тиімді.

Жазылу ай сайын жүргізіледі.

Мекен-жайымыз: 050036, Алматы қаласы, Мамыр-2, 13-7.

Индекс 75489

**Қиып
алыңыз да,
жазылыңыз!**

		Басылым индексі АБОНЕМЕНТ									
«Мектептегі мерекелер тәрбие жұмыстарының сценарийлері»		75489									
Комплекті саны											
2025 жылға, айлары											
кайда											
(почта индексі)		(мекен-жайы)									
кімге		(аты, жөні)									
ПВ орны		Тасымалдау карточкасы 75489 Басылым индексі									
Бағасы	Жазылу мекен- жайын өзгерту	...тенге ...тенге	...тиын ...тиын	комплекті саны							
2025 жылға, айлары											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
кайда											
кайда											
(почта индексі)											
кімге											
(аты, жөні)											

Индекс 75489

